

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ: ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΤΙΡΙΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΜΕΛΕΤΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ
‘ΠΡΩΗΝ ΙΔΡΥΜΑ ΖΑΧΑΡΙΟΥ’ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΑΤΤΙΚΗΣ»

ΟΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:
ΘΑΝΟΥ ΛΑΜΠΡΙΝΗ
ΚΟΚΚΑΛΗ ΜΑΡΙΑ
ΓΕΡΟΝΤΑΚΗ ΦΛΩΡΑ

Ο ΕΠΟΠΤΕΥΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
Δρ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Α. ΚΑΚΑΒΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των σπουδών μας στο τμήμα Ανακαίνισης και Αποκατάστασης Κτιρίων του Τ.Ε.Ι. Πατρών. Πρόκειται για μια αρχιτεκτονική μελέτη του τμήματος της Νοτιοδυτικής Αττικής στο μικρολίμανο του Πειραιά συγκεκριμένα στην Ακτή Δηλαβέρη, που στοχεύει στην ανακαίνιση του παρ'όλιγο πνευματικού κέντρου Ζαχαρίου. Ένα αρχιτεκτόνημα του αρχιτέκτονα και καθηγητή κ Ιωάννη Λιάπη. Μία ξεχωριστή ιδέα για τα χρόνια εκείνα όπου στόχο είχε να πετύχει την ένωση του περιφερικού της Καστέλας με τον παραλιακό δρόμο την ακτή Δηλαβέρη δημιουργώντας ένα ιδιαίτερο «πεζόδρομο». Είναι πραγματικά πρόκληση για κάθε μελετητή και μειονέκτημα για την περιοχή ένα τέτοιο όραμα να μην πραγματοποιηθεί. Η βασική ιδέα του αρχιτέκτονα ήταν βασισμένη στην θέα και στην ποικιλία των χώρων που θα δημιουργούσε. Η διαδρομή του επισκέπτη μέσα σε ένα κτίριο με καθαρά ψυχαγωγικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Για αυτό κι εμείς θα δώσουμε μια αφορμή μέσα από τη μελέτη, παρ'όλες τις οικονομικές συγκυρίες που έχει περάσει η χώρα μας ώστε να μην μείνει έρμαιο της μοίρας του ένα τόσο σπουδαίο κομμάτι του Πειραιά που δεν έχει αξιοποιηθεί.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της πτυχιακής μας εργασίας είναι η μελέτη του κληροδοτήματος Ζαχαρίου η οποία ξεκινά με τέσσερα στάδια βασικά. Το πρώτο στάδιο αφότου αποφασίσαμε αναλύσουμε το κτίριο του αρχιτέκτονα Ι. Λιάπη είναι η ενημέρωση μας για την τοποθεσία που εδράζεται το πνευματικό κέντρο, ο Πειραιάς και η ιστορία του. Πρόκειται για ένα υπό κατασκευή κτίριο με μεγάλο ενδιαφέρον και ιστορία αλλά και στην διαδικασία υλοποίησής του, για το λόγο ότι ήταν κληροδοτήμα του ιδρυτή της Τιτάν, Αλέξανδρου Ζαχαρίου σε μια περίεργη για τα χρόνια εποχή στο 1970- 1972.

Σε θεωρητικό επίπεδο θα αναλύσουμε κάποια στοιχεία του κτιρίου και όλη τη μορφολογία του με βάση το ρεύμα του μεταμοντερνισμού και την αρχιτεκτονική σε Ευρώπη και Ελλάδα. Θα μιλήσουμε για τον Αρχιτέκτονα και Καθηγητή του Ε.Μ.Π. Ιωάννη Λιάπη, και θα αναφερθούμε στον σκοπό που είχε με το να οραματιστεί ένα τέτοιο αρχιτεκτόνημα. Πέρα από τα προαναφερθέντα αρχιτεκτονικά ρεύματα που συσχετίζονται με το κτίριο θα παραθέσουμε και αξιολογούς προάγγελους του μοντερνισμού και του μεταμοντερνισμού. Έτσι ώστε να ορίσουμε κοινά στοιχεία και να συνθέσουμε όσο πιο ολοκληρωμένη εικόνα για την εποχή εκείνη. Τρίτο στάδιο θα αποτελέσει η διεξοδική μελέτη της υφιστάμενης κατάστασης του κτιρίου, καθώς αποτελεί ένα από τα αναπόσπαστα κομμάτια των αρχιτεκτονικών μελετών, τόσο για την πλήρη εικόνα του κτιρίου όσο και για το έναυσμα σε εμάς τους μελετητές να αναπτύξουμε προτάσεις για την μελλοντική προοπτική που θα έχει το κτίριο βάση των εφαρμογών που θα υποστεί. Έτσι ολοκληρώνουμε την μελέτη μας με το προαναφερθέν θέμα του τετάρτου κεφαλαίου της κεντρικής ιδέας ανακαίνισης και αποκατάστασης του κτιρίου, και τα σχέδια προτάσεων καθώς και με τις κτιριολογικές, μορφολογικές και κατασκευαστικές αναλύσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	5
1.1	Ο ΠΕΙΡΑΙΑΣ.....	5
1.2	ΤΟ ΜΙΚΡΟΛΙΜΑΝΟ	7
1.3	Η ΖΩΗ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ ΣΤΑ ‘70	8
1.4	Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ	9
2.	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ	12
2.1	ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ	12
2.1.1	Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ	12
2.1.2	Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΟΣ ΖΑΧΑΡΙΟΥ	13
2.2	ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ	14
2.2.1	ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ – ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ.....	14
2.2.2	ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ – ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ – ΠΟΛΗ.....	15
2.2.3	LE CORBUSIER.....	16
3.	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΛΕΤΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ.....	18
3.1	ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	18
3.2	ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	22
3.3	ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	24
3.4	ΦΘΟΡΕΣ	27
4.	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	31
4.1	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ	31
4.1.1	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΔΕΑ.....	31
4.1.2	ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	33
4.1.3	ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	33
4.1.4	ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	38
5.	ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	41
6.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	41
6.1	ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	41
7.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	43

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πρώτο μέρος θα μπορέσουμε να εισχωρήσουμε στη περιοχή του Πειραιά και να δούμε βασικές πληροφορίες καθώς και την ιστορία του και διάφορα σημαντικά θέματα όσων αφορά τον πολιτισμό, την κοινωνία και την οικονομία του. Εν συνεχεία θα υπάρχει μια περιγραφή για το Μικρολίμανο οπού εδράζεται το κληροδότημα Ζαχαρίου όπως και για το προηγούμενο κτίριο που υπήρχε εκεί πριν από το υπό κατασκευή κέντρο. Ένα κεφάλαιο για τον μοντερνισμό και τον μεταμοντερνισμό. Η εποχή που μελετήθηκε το κτίριο και οι επιρροές του αρχιτέκτονα Ι. Λιάπη θα αναπτυχτούν όπως και ένα άλλο κτίριο που κατασκεύασε στον Πειραιά.

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ

1.1 Ο ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Ο Πειραιάς μία από της σημαντικότερες περιοχές της Ελλάδας το κέντρο του εμπορίου σε όλη τη Μεσόγειο και κατέχει ιδιαίτερα σημαντική θέση. Είναι τρία τα λιμάνια της περιοχής το λιμάνι Ζέας, η Μουνιχία¹ και το μεγάλο λιμάνι. Αποτελεί τον τρίτο σημαντικότερο οικισμό της Ελλάδας με έκταση 10,9 τ. χλμ μια χερσόνησο που περιβάλλεται από θάλασσα ανάμεσα στο Κορυδαλλό και το Φαληρικό όρμο. Με πληθυσμό 163.688 κατοίκους, βάση απογραφής του 2011. Είναι ο τέταρτος από τους μεγαλύτερους δήμους βάση του προγράμματος του Καλλικράτη. Στο πολεοδομικό συγκρότημα της Αττικής καταλαμβάνει το νοτιοδυτικό τμήμα. Από το κέντρο της πρωτεύουσας απέχει μόλις 12 χιλιόμετρα.

Εικόνα 1: Η άποψη της Καστέλλας.

Η θέση του Πειραιά ειδικά στον οικονομικό τομέα έχει παίξει σημαντικό ρόλο αφού ήταν η πρώτη περιοχή με αναπτυγμένη βιομηχανία. Μέσα από μια ιστορική αναδρομή που μπορούμε να κάνουμε για την εξέλιξη της περιοχής αυτή θα καταλάβουμε ότι αποτέλεσε και πηγή έμπνευσης για πολλούς ανθρώπους.²

Σύμφωνα με κάποιες σύγχρονες ιστορικές μελέτες ο Πειραιάς ήταν νησί το οποίο ενώθηκε μετά τις αποθέσεις³ του Κηφισού⁴ και άλλων

ρευμάτων. Ο Πειραιάς κατοικείται από την νεολιθική περίοδο και είχε ακμάσει στην κλασική εποχή, ιδιαίτερα όταν έγινε η κήρυξη του ως ένα από τους δήμους της πόλης της Αθήνας. Παρ' όλα αυτά υπήρξε και μια περίοδο παρακμής μέχρι τον 19^ο αιώνα. Με την μεταφορά όμως του ελληνικού κράτους το 1834 βάση ιστορικών πηγών, ξεκίνησε μια περίοδος χάριτος για τον Πειραιά με σταθερή αύξηση του πληθυσμού αλλά και βάση της σχεδίασης του

¹ Μουνιχία λεγόταν παλιά ο σημερινός λόφος της Καστέλλας, πλέον αποτελεί το όνομα του σημερινού Μικρολίμανου.

² Μια πολύ καλή μελέτη που έχει κυκλοφορήσει από το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς από την αρχιτέκτονα Σταματίνα Μαλικούτη με τίτλο «Πειραιάς 1834 – 1912» και αφορά την νεότερη ιστορία του Πειραιά με έμφαση στο ιστορικό κέντρο, και γενικά στην απόκτηση μιας αρχιτεκτονικής ταυτότητας της πόλης.

³ Απόθεση ή πρόσχωση είναι κάποια υλικά όπου παράγονται εξαιτίας της ροής ύδατος σε ένα ποτάμιο περιβάλλον. Αυτά μπορεί να είναι άργιλος, άμμος.

⁴ Για την απόθεση του Κηφισού Ποταμού υπάρχει μια ολοκληρωμένη πτυχιακή εργασία από το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο του τμήματος Γεωγραφίας σε ηλεκτρονική μορφή με ειδικό κεφάλαιο. <http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/157/1/Ptychiaki8.pdf>

πολεοδομικού σχεδιασμού με τον Ιπποδάμιο το Μιλήσιο⁵. Το 1832 ο Πειραιάς ήταν στις προτάσεις για την πρωτεύουσα της Ελλάδας από τον αρχιτέκτονα Gutensohn του Λουδοβίκου Α' της Βαυαρίας αλλά η τελική επιλογή ήταν η Αθήνα. Οι ονομασίες που είχε λάβει από την αρχαιότητα έως και σήμερα είναι πολλοί, μερικοί από αυτούς είναι «Ο Λιμὴν του Πειραιώς», «Κάνθαρος», «Λιμὴν Κανθάρου», «Λιμὴν Αθηνών», «Λιμὴν Λέοντος», ή «Πόρτο Λεόνε»⁶ και πρὶν και κατά το 1821 «Ασλάν Λιμάνι». Κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο οι ονομασίες έλαβε ήταν στα λατινικά και είναι οι εξής: «Athenarum portus», «Poto dei Setine», «Portus de Sithine», «Porto Leone», «Porto Draco». Η ετυμολογία της λέξης «Πειραιά» προέρχεται από το νησιώτικο «Πειραιεύς»⁷ όπου σημαίνει περνῶ αντίκρυ. Αποτελεί δε και τοπωνυμικό διότι δηλώνει και επάγγελμα ὅπως και άλλα τοπωνύμια.

Ο Πειραιάς αποτελείται από πληθώρα μεταφορικών μέσων, λεωφορία το Τραμ Αθήνας, το Προαστιακό σιδηρόδρομο, και τον ηλεκτρικό μελλοντικά δε, θα εξυπηρετείται και από το Αττικό Μετρό.

Εικόνα 2: Μαρίνα Ζέας και Πασαλιμάνι.

⁵ Ένα από τα σημαντικότερα πολεοδομικά συστήματα, διαίρεσης του χώρου της πόλης σε καθέτους και οριζόντιους άξονες, και σε ορθογώνιες οικοδομικές νησίδες, συμπεριλαμβανομένου κατοικιών και δημοσίων κτιρίων. Η μέθοδος αυτή τελειοποιήθηκε τον 5^ο αιώνα π. Χ. Το όνομα του έμεινε στην ιστορία από τον Μιλήσιο Ιππόδαμο Έλληνα Αρχιτέκτων, και πολεοδόμο της κλασσικής εποχής.

⁶ «Πόρτο Λεόνε» ή «Λιμὴν Λέοντος» είναι ονομασίες του Πειραιά τον 17^ο αιώνα από ένα λιοντάρι μαρμάρينو που εδράζονταν στο λιμάνι του Πειραιά και ήταν το πρώτο πράγμα που έβλεπαν οι ταξιδιώτες μόλις έφταναν. Το συγκεκριμένο άγαλμα έχει κλαπεί από τον Φραντσέσκο Μοροζίνι και βρίσκεται τώρα στη Βενετία. Υπάρχει σήμερα η ανακατασκευή του από τον γλύπτη Μέγκουλα Γεώργιο.

⁷ Πειραιεύς σημαίνει ο πορθμεύς από το ρήμα περαιῶ δηλαδή περνῶ απέναντι, και αυτό γιατί γίνεται η διαπόρθμευση από τη Φαληρική ακτή στην όχθη του Πειραιά.

1.2 ΤΟ ΜΙΚΡΟΛΙΜΑΝΟ

Το μικρολίμανο αποτελεί μια από τις πιο τουριστικές περιοχές του Πειραιά. Βρίσκεται στο βορειοανατολικό άκρο της Πειραιϊκής χερσονήσου και περιλαμβάνεται στην ευρύτερη συνοικία της Καστέλλας. Η ονομασία της περιοχής αυτής έχει περάσει από πολλές χρονολογικές φάσεις με βάση τα γεγονότα. Κατά τους βυζαντινούς χρόνους ονομάζονταν Φανάρι, λόγω της ύπαρξης Φάρου, εν συνεχεία το 1821 με την ελληνική επανάσταση λέγονταν Τουρκολίμανο, και μετά λιμένας Κουμουνδούρου με βάση την οικία Κουμουνδούρου στο νότιο άκρο όπου σήμερα υπάρχει ο Ναυτικός Όμιλος Ελλάδος. Το 1925 έγινε διόρθωση των τοπωνυμίων και πήρε το όνομα Λιμένας Μουνιχίας⁸. Σειρά έχει όμως το 1967 ο τότε δήμαρχος Α. Σκυλίτσης που καθιέρωσε το όνομα Μικρολίμανο.

Εικόνα 3: Το Μικρολίμανο

⁸ Ο λιμένας βρισκόταν ανάμεσα στον λόφο της Μουνιχίας από την οποία και έλαβε το όνομα του τότε και παρείχε μεγάλη προστασία στους ανέμους. Χαρακτηρίζονταν ως έναν από τους πολεμικούς λιμένες, βάσει επιγραφών που βρέθηκαν όσο και από ομολογίες όπως αυτή του Ισαΐου. Ενός από τους μεγαλύτερους ρήτορες της Ελλάδας. Πλοία με ιερή σημασία λιμενίζονταν εκεί και κυρίως στις γιορτές των Μουνιχίων, καθώς και υπήρξε χώρος διαφυγής πολλών εξόριστων τους Αθηναϊκού κράτους.

1.3 Η ΖΩΗ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ ΣΤΑ '70

Η ανάκαμψη του βομβαρδισμένου Πειραιά χρειάστηκε τουλάχιστο πέντε χρόνια. Η αναδόμηση το 1950 άλλαξε όλη τη φυσιογνωμία της πόλης. Το 1952 στη Ζέα έχουμε την ανέγερση της πρώτης πολυκατοικίας. Το λαϊκό ύφος κατοικιών, η χαμηλή δόμηση και το νεοκλασικό ύφος των περισσότερων κτιρίων του κέντρου του Πειραιά περιορίστηκαν, αλλά κανένα δείγμα νεωτερισμού στο αρχιτεκτονικό ύφος δεν παρατηρήθηκε άξιο σημασίας. Η τύχη των νεοελληνικών πόλεων ήταν μια και για τον Πειραιά. Με βάση κάποιες από τις ομολογίες υπήρξε σχέδιο δράσης, αναδιαμόρφωσης του τόπου αυτού από το Δήμο Πειραιά που ποτέ δεν υλοποιήθηκε. Η δημογραφική στασιμότητα των μεταπολεμικών χρόνων ήταν ο κύριος λόγος όπου η ανοικοδόμηση είχε ως ζώνη το ιστορικό κέντρο της πόλης. Η λαϊκή κατοικία ήταν το πιο εκτεταμένο ύφος του οικιστικού περιβάλλοντος εκείνης της εποχής. Η βιομηχανική ζώνη της περιοχής του Πειραιά βρισκόταν στο βόρειο μέρος της όπου εκεί δεν έγινε καμία ενέργεια για επανένταξη στα ανθρώπινα όρια διαβίωσης. Η υποβάθμιση συνεχιζόταν έως το 1960 με τα ερείπια των βομβαρδισμών. Το μόνο αστικό σύμπλεγμα που αναπτύχθηκε εκεί γύρω είναι οι προσφυγικοί καταυλισμοί, Κοκκινιά, Κερατσίνι, Δραπετσώνα, Κορυδαλλός. Μόνον τα έργα σε περιοχές όπως η Ζέα και το Τουρκολίμανο

Εικόνα 4: Το ρολόι του Πειραιά, ένα από τα ορόσημα της πόλης.

Εικόνα 5: Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου στον Πειραιά, ένα σχέδιο του αρχιτέκτονα και καθηγητή Ε.Μ.Π. Ιων. Λαζαρίμου (1879-1883).

αλλάξαν την όψη του Πειραιά. Ακόμα και η βασιλική οικογένεια παραθέριζε στην Καστέλλα.

Το λιμάνι της Ζέας απέκτησε λιμενοβραχίονα ονομαζόμενο, Φρεαττίδα γύρω στο 1962. Με την πλακόστρωση της τώρα έχει αποκτήσει άλλη μορφή, και έχει γίνει πλαζ. Κατά τη διάρκεια της κατοχής, οι Γερμανοί ξήλωσαν το Ακταίον που ο χώρος του είχε τα λουτρά της περιοχής. Εν συνεχεία η όψη της περιοχής αλλάζει ριζικά με την στέγαση προσφύγων, και μελλοντικά μαζώθηκε. Το 1956 εγκαινιάζεται το Στάδιο Καραϊσκάκη, η περιοχή αναβαθμίζεται χάρις τις αθλητικές εγκαταστάσεις. Ο Δήμος Πειραιά μέχρι το 1971 χαρακτηρίζεται από μια πληθυσμιακή στασιμότητα σε σχέση με την πρωτεύουσα, το ίδιο γίνεται και με το βιομηχανικό τομέα. Έτσι η περιοχή στράφηκε στον δευτερογενή τομέα παραγωγής. Τα βιομηχανικά κτίρια επί της οδού Πειραιώς με την ανοικοδόμηση τους, προσφέρουν εργασία σε πολλούς ανθρώπους. Κατά την δικτατορία οι συνοικίες και το κέντρο της πόλης του Πειραιά αλλάζουν ολοκληρωτικά από την άποψη της αρχιτεκτονικής. Το λιμάνι και οι δραστηριότητες εκεί όριζαν μια από τις κυριότερες δράσεις. Με την αύξηση της

εμπορευματικής κίνησης και των επιβατών για εμπορικούς λόγους τεθήκαν σχέδια για επέκταση του λιμένα. Από την δικτατορία του Μεταξά στην οποία ήταν υποταγμένος ο δήμος, σιγά-σιγά ανακτά τις δυνάμεις του ύστερα από πολλά έτη.

Η φυσική ομορφιά του Πειραιά με το θαλάσσιο στοιχείο που προβάλλεται συνεχώς, έλκει μεγάλο αριθμό Αθηναίων για παραθέριση και εύκολη μετάβαση στις νότιες περιοχές του λεκανοπεδίου όπως η Γλυφάδα και η Βουλιαγμένη. Με τις πολιτικές αλλαγές επί δικτατορίας και ειδικά των ανθρώπων που διορίστηκαν στο δήμο, αλλοιώθηκε όλη η ιστορική φυσιογνωμία του.

1.4 Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ

Η πόλη του Πειραιά είναι ένα μέρος όπου οι άνθρωποι ζούσαν από τα παλαιά χρόνια εξέφρασαν τις επιθυμίες τους, και ανέπτυξαν δραστηριότητα και πολιτισμό. Και ήταν τέτοια η φύση της πόλης αυτής όπου επέβαλλε τέτοιου είδους ανάπτυξη. Το μέρος αυτό έχει μια δική του φυσιογνωμία που κατά καιρούς άλλαζε αλλά διαμορφώθηκε πάραυτα. Όλοι οι άνθρωποι που πέρασαν από εκεί άφησαν το δικό τους στίγμα. Μέσα από τη φυσιογνωμία της πόλης όπως η φύση, η τοπογραφία, το φυσικό ανάγλυφο το κλίμα μπορούμε να μελετήσουμε ειδικά την αρχιτεκτονική κατά καιρούς αλλά και τον ανθρώπινο στοιχείο με τις επιρροές του από την κοινωνία τον πολιτισμό και την οικονομία. Ο αστικός χώρος του Πειραιά αποτελείται από τα ανθρώπινα και τα φυσικά στοιχεία. Η σημασία του ως ναυτικό και εμπορικό κέντρο της Ελλάδας είναι τεράστια και επιδρά σημαντικά πάνω στην αρχιτεκτονική του τόπου σε αυτή την περίπτωση.

Εικόνα 6: Η άποψη της πόλης του Πειραιά.

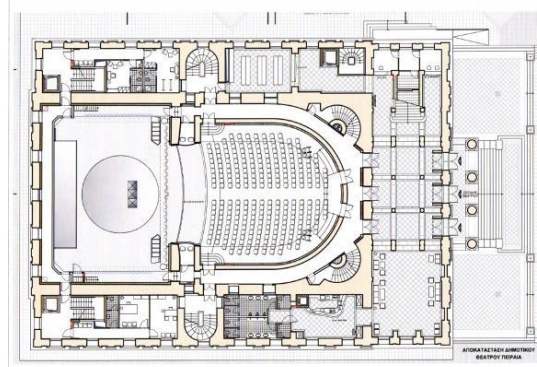
Ο εξοπλισμός των κτιρίων που διαθέτει είναι κτίρια πολιτισμού, κτίρια υγείας, κτίρια διοίκησης, και κέντρα άθλησης και εκπαίδευσης. Είναι μια πόλη που διαθέτει από όλα τα είδη. Συγκεκριμένα εάν αναφερθούμε στη βιβλιοθήκη του Πειραιά μια από τις πιο πλούσιες της χώρας μας, και με περισσότερα από 20.000 βιβλία. Το αρχαιολογικό μουσείο ένα από τα πέντε μουσεία όπως και το Ναυτικό μουσείο της Ιστορίας της σχολής Ναυτικών Δοκίμων και το μουσείο Ηλεκτρικών Σιδηροδρόμων. Το σημαντικότερο δε κτίριο της ιστορίας του Πειραιά είναι το Δημοτικό Θέατρο το οποίο δεν είναι υπό λειτουργία διότι βρίσκεται σε φάση αποκατάστασης. Ας μην επεκταθούμε στα υπόλοιπα κτίρια που είναι αρκετά και δεν είναι άλλα από τα εκπαιδευτικά κέντρα. Τα μεγάλα αθλητικά κτίρια είναι το Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας, το γήπεδο Καραϊσκάκη, και το Εθνικό Κλειστό Γυμναστήριο Πειραιά ή αλλιώς «Παπαστράτειο» και ο Αθλητικός Οργανισμός Πειραιά.

Το Δημοτικό Θέατρο του Πειραιά ανήκει στη κατηγορία των σπουδαιότερων κτιρίων της Αθήνας. Τοποθετείται στην κατηγορία των νεοκλασικών κτιρίων που άφησαν εποχή. Ο αρχιτέκτονας του ήταν ο κύριος Ιωάννης Λαζαρίμος. Η απόφαση για την ανέγερσή του έγινε επί δημάρχου Τ. Μουτζοπούλου το 1883 και με την επόμενη αλλαγή στη τοπική

Εικόνα 7: Η πρόσοψη του Δημοτικού Θεάτρου του Πειραιά.

αυτοδιοίκηση λόγω εκλογών το 1883 ανέλαβε ο δήμαρχος Αριστείδης Σκυλίτσης κάνοντας τις απαραίτητες ενέργειες ώστε να αποσπάσει δάνειο για να επισπεύσει την όλη διαδικασία και να ανακοινωθεί η δημοπράτηση. Τον Οκτώβρη του 1883 σε ανακοίνωση δελτίου τύπου κοινοποιήθηκε το σχέδιο που είχε εγκριθεί. Τα εγκαίνια του τελέστηκαν το 1895 τον Απρίλιο μήνα. Εντούτοις η σημασία ενός τέτοιου κτιρίου σε ένα από τα κεντρικότερα σημεία της πόλης του Πειραιά και ειδικά πάνω στα τέλη του 19^{ου} αιώνα είναι αξεπέραστη, όχι μόνον για την αρχιτεκτονική αλλά για την κοινωνία, την κατηγορία ανθρώπων που σε μεγάλο αριθμό δεν είχαν αποκτήσει γνώσεις. Πέρα από το κοινωνικό αντίκτυπο μιας τέτοιας κατασκευής εκείνη την εποχή, η σημασία στην αρχιτεκτονική της πόλης του Πειραιά είναι μεγάλη. Το κτίριο φέρει μορφολογικά στοιχεία που παραπέμπουν σε πολλά έργα του Ε. Τσίλλερ. Εξωτερικά οι κλασικές γραμμές του νεοκλασικισμού το αντιπροσωπεύουν, η αισθητική της απλότητας και της ηρεμίας με το ορθογώνιο σχήμα του και μια όψη στην κύρια είσοδο με τέσσερις κορινθιακούς κίονες και αέτωμα στην πρόσοψη, και απόληξη του δώμα με στέγη. Εσωτερικά η αίθουσα έχει χωρητικότητα 1.300 θέσεις, αποτελείται από την πλατεία, θεωρεία και εξώστες, ο τεράστιος πολυέλαιος που σώζεται ακόμα και σήμερα αναλαμβάνει το φωτισμό της. Η σκηνή σώζεται και σήμερα και αποτελεί δείγμα της εποχής του μπαρόκ στην Ευρώπη, έχει διαστάσεις 20 επί 14μ. με προσκήνιο και χώρο ορχήστρας. Στην περίμετρο της αίθουσας υπάρχει διώροφο φουαγιέ, όπου αρχικά τελούσαν χοροεσπερίδες, φιλανθρωπικοί σύλλογοι, γίνονταν εκθέσεις ζωγράφων. Σήμερα για μεγάλο χρονικό διάστημα ο χώρος αυτός είχε παραχωρηθεί στη Δημοτική Βιβλιοθήκη του Πειραιά καθώς και στην Δημοτική πινακοθήκη.

Εικόνα 8: Δημοτικό Θέατρο Πειραιώς. Ένα σχέδιο, πρότασης της κάτοψης από μελέτης αποκατάστασης του. Αρχιτεκτονικό γραφείο Σκολιάδη -Κουρουσόπουλου και συνεργατών.

Το Ναυτικό μουσείο της Ελλάδος βρίσκεται στον Πειραιά στην περιοχή της Φρεαττύδας τον τότε όρμο, στην ακτή Θεμιστοκλέους με την διαμόρφωση της μαρίνας. Είναι ένα σπουδαίο μουσείο με ξεχωριστή ελληνική ναυτική παράδοση, και ιδρύθηκε από την Εταιρία Ναυτικού Μουσείου και περισυλλογής κειμηλίων θαλάσσης. Μαζί με το αίθριο του η επιφάνεια του καταλαμβάνει περίπου 2.500 τ.μ. Το 1959 στεγάστηκε σε ένα νεοκλασικό παραλιακό τριώροφο κτίριο στον λιμένα Ζέας στην οδό Ακτή Τ. Μουτσουπούλου 18, διαθέτοντας στον α' όροφο έξι αίθουσες εκθεμάτων. Η μόνιμη κτιριακή εγκατάσταση του έγινε με τα έργα που ξεκίνησαν στην ακτή της Φρεαττύδας το 1965 περίπου. Η σημερινή του κτιριολογική οργάνωση γίνεται μέσα από δέκα ημικυκλικές αίθουσες όπου παρουσιάζεται η ελληνική ιστορία σε σχέση με τη θάλασσα, από την αρχαία ναυπηγική και την εξέλιξη των πλοίων από την ελληνική αρχαιότητα, των ελληνιστικών, ρωμαϊκών και βυζαντινών χρόνων μέχρι και την ελληνική επανάσταση του 1821. Όστε να συνεχίσει με την ιστορία του ελληνικού πολεμικού ναυτικού, τη νεότερη ιστορία, και την αγάπη των Ελλήνων για την θάλασσα και το εμπόριο. Δεν είναι τυχαίο που αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα μουσεία της Μεσογείου.

Εικόνα 9: Το μνημειακό μέγεθος της κατασκευής του Δημοτικού Θεάτρου Πειραιώς.

Εικόνα 10: Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος, η άποψη της εισόδου του κτιρίου με τον περιβάλλοντα χώρο.

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ

2.1.1 Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ

Ο αρχιτέκτονας που θα μπορούσε να καταφέρει να εκπληρώσει το όραμα του Αλ. Ζαχαρίου και το Πνευματικό Κέντρο του Πειραιά δεν είναι άλλος από τον καθηγητή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου Ιωάννη Λιάπη⁹. Γεννήθηκε στα Τρίκαλα το 1922 και απεβίωσε στην Αθήνα το 1993. Οι σπουδές του έγιναν στο τμήμα Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου Αθηνών, όπου αποφοίτησε το 1945. Υπήρξε βοηθός του μεγάλου αρχιτέκτονα Δημήτρη Πικιώνη, όπως και συνεργάστηκε με τον αρχιτέκτονα Ηλία Σκρουμπέλο, από το 1956 μέχρι το 1963.

Ήταν καθηγητής με έδρα την Διακοσμητική Αρχιτεκτονική και αυτό βάση της διατριβής που είχε κάνει πάνω στην «Αίσθηση και αισθητική του χρώματος» το 1962. Απολύθηκε στα χρόνια της Χούντας, και έτσι έδωσε ιδιαίτερη σημασία σε θέματα οργάνωσης σπουδών, και διδασκαλίας, γι αυτό και το 1974 έκανε επιστροφή στο τμήμα Αρχιτεκτονικής του Πολυτεχνείου. Ο Ι. Λιάπης ήταν ο αρωγός της επανοργάνωσης του τμήματος Αρχιτεκτονικής των Αθηνών μετά την μεταπολίτευση.¹⁰ Ένας από τους σημαντικότερους αρχιτέκτονες της μεταπολεμικής γενιάς, με αφοσίωση στον Δ. Πικιώνη επηρεασμένος ακόμα και από το μοντέρνο κίνημα του Μπαουχάους¹¹. Όλο το αρχιτεκτονικό του έργο εξελίσσεται στη μεταπολεμική εποχή αλλά και στην ωρίμανση του μοντερνισμού της Ελλάδας.

Σημαντικά έργα του αρχιτέκτονα είναι η Πολυκατοικία επί της οδού Παπαδιαμαντοπούλου 4 μαζί με τον Ηλία Σκρουμπέλο το 1956, το Πολιτιστικό Κέντρο Πειραιά στο Μικρολίμανο του Πειραιά, ένα έργο που δεν έχει ολοκληρωθεί μέχρι σήμερα, η Πολυτεχνική σχολή ΑΠΘ βραβευμένος με β' βραβείο αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, η μελέτη για την ανάπλαση κατοικιών στα Κάτω Πατήσια το 1992, και τέλος ο Σταθμός Επιβατών Αγίου Νικολάου στο λιμάνι του Πειραιά όπου επιλέξαμε να αναπτύξουμε στην επόμενη παράγραφο.

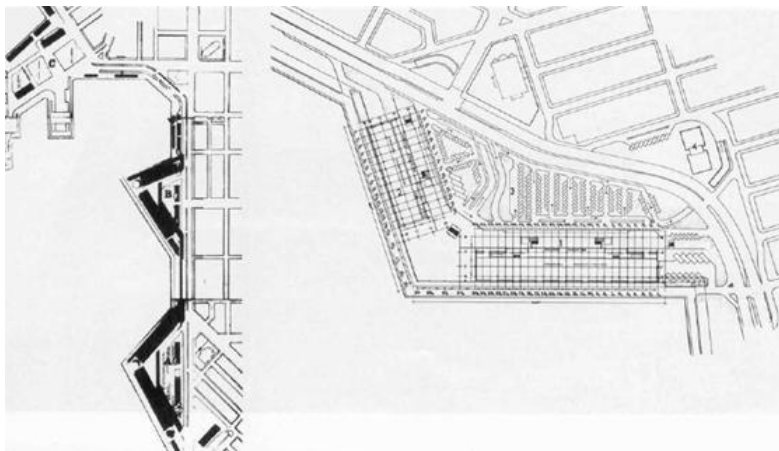

Εικόνα 11: Φωτογραφία από την σημερινή κατάσταση την περιοχή του Ο.Α.Π.

⁹ Βιογραφία Ιωάννη Λιάπη πηγή Αρχιτεκτονικά Θέματα τεύχος 5 του 1971, μετά από συνεννόηση με το ΤΕΕ στην Αθήνα όπου βρεθήκαμε για συλλογή πληροφοριών. Ελάχιστες πληροφορίες από την ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια του παρακάτω συνδέσμου: http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%82_%CE%9B%CE%B9%CE%AC%CF%80%CE%B7%CF%82

¹⁰ Μεταπολίτευση είναι στην Ελλάδα η πτώση της Χούντας των Συνταγματαρχών το 1974, με την αλλαγή από Δικτατορία σε Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.

¹¹ Μπαουχάους είναι η αρχιτεκτονική σχολή με ιδρυτή τον Βάλτερ Γκρόπιους με ανάπτυξη από το 1919 έως το 1933 στην Γερμανία. Κυρίως η μοντέρνα τέχνη αποτέλεσε καταλύτης αυτής της σχολής, με επιφανείς καλλιτέχνες του 20^{ου} αιώνα τους Καντίνσκι, Ίτεν, Κλέε και άλλους.

Εικόνα 12: Τοπογραφικό σχέδιο του Ο.Λ.Π.

Ένα από τα σημαντικότερα έργα στον Πειραιά είναι ο Σταθμός Επιβατών Αγίου Νικολάου στο λιμάνι. Κτίστηκε το 1962 – 1969 από τον Ο.Λ.Π.¹² Αποτελεί έργο των αρχιτεκτόνων Ι.Λιάπη και Ηλία Σκρουμπέλου οι οποίοι επιλέχθηκαν μετά από διαγωνισμό με την κατοχή του Α' βραβείου το 1962. Κτίριο που αποπνέει ανάπτυξη στο λιμένα. Η κεντρική ιδέα των

αρχιτεκτόνων είναι από την είσοδο και παραμονή στο λιμάνι των υπερωκεανίων για την μεταφορά μεταναστών σε άλλες ηπείρους. Μορφολογικά χαρακτηριστικά είναι η καθαρότητα των όγκων, ένα ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο διαστάσεων 185 μέτρα μήκους, 51 μέτρα πλάτους. Αναπτύσσεται σε τρία επίπεδα και ένα ενδιάμεσο ημιώροφο μεταξύ δευτέρου και τρίτου επιπέδου. Στο κατώτερο επίπεδο είναι οι υπηρεσίες του εκτελωνισμού ενός στους πάνω ορόφους κινούνταν οι επιβάτες. Όταν δε το κτίριο το 1969 ολοκληρώθηκε με την πτώση του μεταναστευτικού ρεύματος έπαψε να «υπάρχει» και το ίδιο με αποτέλεσμα την υποβάθμιση της περιοχής αυτής.

2.1.2 Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΟΣ ΖΑΧΑΡΙΟΥ¹³

Η υπόθεση της διαθήκης του Αλέξανδρου Ζαχαρίου είναι πολύ περίπλοκη μετά την απόφαση για την κατασκευή του παρ' ολίγο Πνευματικού κέντρου του Πειραιά. Οι παρεμβάσεις που έγιναν είτε από διάφορα δημοτικά συμβούλια του εν λόγω δήμου έπεσαν στο κενό, χωρίς να υπάρχει διαφάνεια στο ζήτημα της διαθήκης.

Το συγκεκριμένο έγγραφο του 1942 όριζε ότι στο κτίριο που θα ανεγερθεί θα μπορέσουν να βρουν στέγη και έμπνευση άποροι καλλιτέχνες, μουσικοί, συγγραφείς. Οικονομικά αυτό θα στηρίζονταν σε μια έκταση από πεύκα 418.000 τ.μ. όπου βρίσκονταν στο πευκάκι της Κορίνθου, ιδιοκτησία του ίδιου Α. Ζαχαρίου. Εκτός βέβαια και από τις μετοχές που υπήρξαν από την τσιμεντοβιομηχανία Τιτάν και άλλων εταιριών, καταθέσεις στην Εθνική τράπεζα, πίνακες ζωγραφικής από το προσωπικό του αρχείο και μάλιστα σε αριθμό των 220, τιμαλφή σπάνια γραμματόσημα, έπιπλα παλιού

Εικόνα 13: Η βίλλα Αλ. Ζαχαρίου στην Ακτή Δηλαβέρη.

¹² Ο.Λ.Π. τα αρχικά του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς.

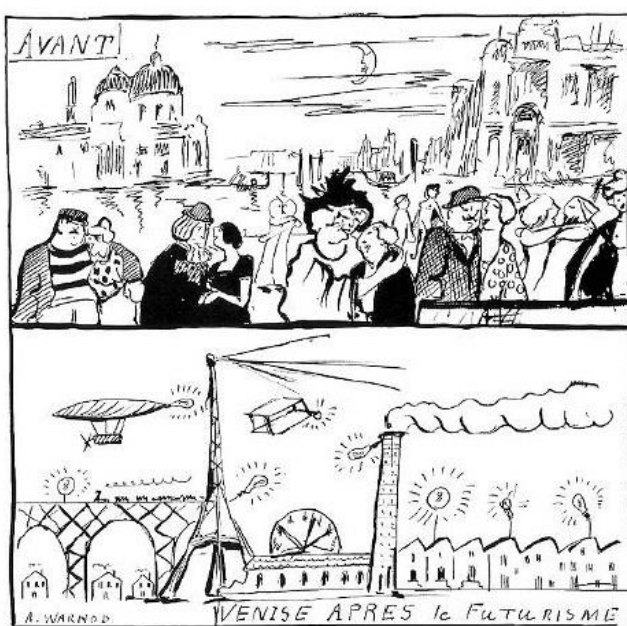
¹³ Ένα από τα ανεξήγητα θέματα μέχρι σήμερα, περισσότερα αναλύει ο Δημήτρης Σέρβος στο ηλεκτρονικό άρθρο της εφημερίδας του «Ριζοσπάστη» με θέμα «Ποιος επωφελήθηκε από τη διαθήκη του Αλ. Ζαχαρίου»

αθηναϊκού στυλ, σπάνια ελληνικά και ξένα βιβλία,. Όλα αυτά δεν έγιναν το μόνο που υπάρχει είναι μερικοί πίνακες στην Εθνική πινακοθήκη. Αργότερα το 1974 διέρρηξε η εκποίηση των χρεογράφων χωρίς την παρέμβαση του Υπουργείου Οικονομικών. Στα χρόνια της Χούντας έγινα αγωγές για καταπάτηση των οικοπέδων στο Λουτράκι της Κορίνθου αλλά οι εκπρόσωποι του Ιδρύματος Ζαχαρίου δεν αντέδρασαν.

Μετά από 56 χρόνια δεν έχει πραγματοποιηθεί η επιθυμία του Αλέξανδρου Ζαχαρίου αλλά διαπιστώθηκε η οικονομική εκμετάλλευση.

2.2 ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

2.2.1 ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ – ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ

Εικόνα 14: Η Βενετία πριν και μετά το Φουτουρισμό του Andre Warnod.

Η γενική θεώρηση του αρχιτεκτονικού μοντερνισμού είναι ένα πολύπλοκο ζήτημα. Οι σημαντικές αλλαγές σε οικονομία, κοινωνία και πολιτική έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο Δυτικό κόσμο τα τελευταία 150 χρόνια. Η αυτονόμηση της οικονομίας, η εξέλιξη των επιστημών, ο ορθολογισμός και άλλα χαρακτηριστικά του 20^{ου} αιώνα είναι απόρροια της έντασης και του ανταγωνισμού στην Ευρώπη για αυτό και οδηγήθηκε σε 2 παγκόσμιους πολέμους. Η οριοθέτηση του 20^{ου} αιώνα γίνεται ανάμεσα από δυο παγκόσμιους πολέμους και συγκεκριμένα το Μεσοπόλεμο, με το φαινόμενο του φασισμού και του ναζισμού που επηρέασαν την κοινωνία και κάθε είδους μορφή τέχνης. Η νέα αισθητική του μοντερνισμού προάγεται μέσα από καλλιτέχνες έξω από την

συμβατικότητα, την εμπορευματοποίηση του κατεστημένου. Υπήρξε απομόνωση από κάθε είδους κοινωνικό θεσμό για το λόγο ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είχαν υλιστικές αρχές. Ο μοντερνισμός είναι ανατρεπτικός και χαρακτηρίζεται από αυτοτέλεια σε κάθε έκφανση του. Το τέλος του 19^{ου} αιώνα είναι ένα από τα σημάδια μιας άλλης εποχής, μια εξέλιξης προς το καλύτερο. Το παρελθόν έρχεται σε αντίστιξη με την προκλητική αισθητική του μοντερνισμού. Απορρίπτεται η παράδοση, η λογική για χάρη του ανορθολογισμού. Όλα καθορίζονται από την πίεση του παρόντος και τη ραγδαία εξέλιξη των πραγμάτων. Είναι δύσκολο να μελετηθεί αυτό το κεφάλαιο της τέχνης του μοντερνισμού διότι κάθε έκφανση της εποχής κινούνταν με γρήγορους ρυθμούς και είχε επίδραση σε πολλά επίπεδα. Στη ζωγραφική η μοντέρνα τέχνη βρίσκεται σε καμπή γιατί έχουν αλλάξει οι τρόποι απεικόνισης των πραγμάτων, η συνολική εικόνα έχει επαναπροσδιοριστεί. Η εικαστική λειτουργία της τέχνης και των υλικών που χρησιμοποιούνται βασίζονταν στην προοπτική και στο σχέδιο. Η αντίληψη του καλλιτέχνη αλλάζει, δεν υπάρχει πλέον κανένας διαχωρισμός ανάμεσα στη γλυπτική και τη ζωγραφική. Η εικόνα παύει να έχει λογική στη σύνθεσή της και ο καλλιτέχνης αποφεύγει να μιμηθεί την πραγματικότητα και χρησιμοποιεί συμβολισμούς για

να αποδώσει την πραγματικότητα μέσα από τα διάφορα αντικείμενα της καθημερινότητας. Εικαστικό έργο μπορεί να γίνει οτιδήποτε με οποιαδήποτε αισθητική αρκεί μόνο να σχετίζεται με κατάλληλο τρόπο και να προβάλλει ένα μήνυμα. Ακόμα και ένα αντικείμενο βιομηχανικής παραγωγής μπορεί αποκτήσει εικαστική φυσιογνωμία όχι μέσα από την ωφέλιμη λειτουργία του αλλά από την αισθητική του, σε σχέση με την τοποθέτηση του σκηνικού περιβάλλοντος που έχει ορίσει ο καλλιτέχνης.

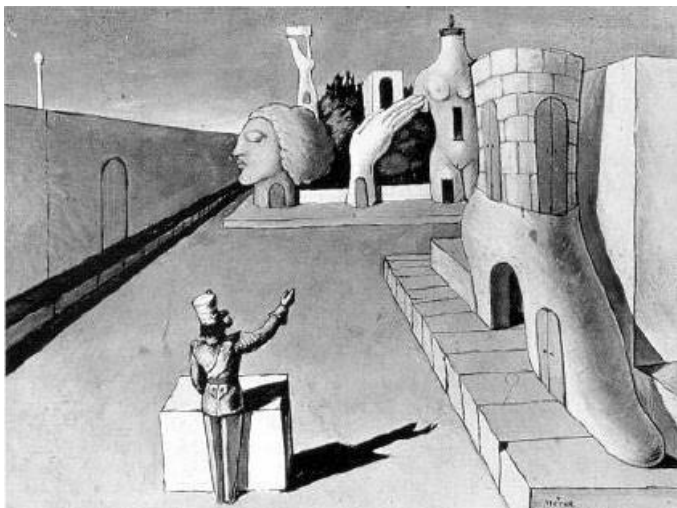
2.2.2 ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ – ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ – ΠΟΛΗ

Εικόνα 15: Ένα από τα χαρακτηριστικά έργα της εποχής, Οι καπνοί του Frans Masereel το 1920

Το ρεύμα του μοντερνισμού αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα κεφάλαια στην ιστορία της τέχνης. Συνδέεται με πολλές αλλαγές σε πολιτικό και καλλιτεχνικό επίπεδο στην περίοδο του μεσοπολέμου. Η σχολή του Μπαουχάους ιδρύθηκε για να μορφώσει τους συγχρόνους τεχνίτες που ασχολούνται με το σχεδιασμό αντικειμένου για την μαζική βιομηχανική παραγωγή. Μέσα από πολλές αναζητήσεις και αντιλήψεις της εποχής αποτέλεσμα ήταν η σύνδεση της αρχιτεκτονικής με τις εικαστικές τέχνες και την μαζική παραγωγή. Πρώτο ρεύμα που αναπτύχθηκε κυρίως στην Ιταλία είναι ο Φουτουρισμός. Η μοντέρνα ζωή μέσα από τη μηχανική ταχύτητα, η υψηλή δόμηση με ουρανοξύστες κατασκευασμένοι από χάλυβα και μπετόν, γυαλί για χάρη των τεχνικών επιτευγμάτων που κάνουν δυνατή την πόλη και επηρεάζουν άμεσα την πολεοδομική

οργάνωση της. Ο Εξπρεσιονισμός με ρίζες από την Γερμανία με καλλιτέχνες που προσπαθούν να εκφράσουν το ασυνείδητο μέσα από την συνεργασία αρχιτεκτονικής και τέχνης. Κυρίαρχο υλικό των κατασκευών είναι το γυαλί με μια ιδιαίτερα χαρακτηριστική σημασία στην αδελφότητα των λαών και στο σοσιαλισμό, πέρα από τις πολλαπλές μορφολογικές δυνατότητες. Ο έντονος προβληματισμός απέναντι στον πολεοδομικό σχεδιασμό με την νέα πόλη και τις περισσότερες δυνατότητες της έρχεται σε αντίθεση με καλλιτέχνες, ζωγράφους και αρχιτέκτονες με έντονες πολιτικές απόψεις που εκφράζουν μέσα από τη τέχνη. Το ρεύμα του πλαστικισμού ή αλλιώς De Stijl κάνει αναζήτηση σε μορφές απλών γεωμετρικών σχημάτων βασισμένων σε μαθηματικές αρχές. Η κατασκευή στην αρχιτεκτονική τυποποιείται και συγκροτείται από βασικά στοιχεία με καθαρά χρώματα και απλές γραμμές. Ο πλαστικισμός συνδέεται με τους κονστρουκτιβιστές το επόμενο ρεύμα που υποστηρίζει την ανάγκη της κατασκευής με περισσότερο τυποποιημένα στοιχεία. Οι ζωγράφοι όπως Μοντριάν είχαν επιδράσει πάνω στην αναζήτηση αυτή των αρχιτεκτόνων. Στην Ρωσία αναπτύχθηκε ο κονστρουκτιβισμός μαζί με τον φονξιοναλισμό που επιδρά στη κεντρική Ευρώπη. Η τέχνη γίνεται εργαλείο της κοινωνίας ώστε να μπορέσει να οργανωθεί σωστά.

Εικόνα 16: Η πόλη σε όνειρο, ένα έργο του Victor Brauner το 1937.

Η όψη της πόλης οργανώνεται και αλλάζει, γίνεται ορθολογική και προοδευτική. Η σημασία της βιομηχανικής παραγωγής δε θα πρέπει να μένει μόνο στη παραγωγή αγαθών καλής ποιότητας και χαμηλής τιμής αλλά και στη κατοικία. Υπάρχει ανάγκη για το νέο σπίτι το οποίο αποτελεί έργο της κοινωνίας. Η βιομηχανοποίηση φέρει την ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των μοντέρνων κινήσεων είναι δυο κατηγορίες που έφεραν στην επιφάνεια το ίδιο το καλλιτεχνικό ρεύμα. Η πρώτη κατηγορία αφορά τον κοινωνικό προβληματισμό μέσα από την ανάγκη

για αλλαγή σε πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό επίπεδο, και δεύτερη κατηγορία είναι η σύνδεση της αρχιτεκτονικής, πολεοδομίας και εικαστικών τεχνών στον προβληματισμό των αλλαγών στη μορφολογία. Όλα αυτά τα κομμάτια της μοντέρνας εποχής συνθέτουν το σχέδιο για μια νέα κοινωνία, για την αναβάθμιση της ζωής.

2.2.3 LE CORBUSIER

Εικόνα 17: Ο Λεκορμπιζιέ μαζί με την μακέτα του περίφημου έργου του, Βίλα Σαβουά που βρίσκεται στην οδό ντε Βιλιέ, Πουασι στην Γαλλία

Το πλήρες όνομα αυτού του σπουδαίου αρχιτέκτονα είναι Σάρλς Εντουάρντ Ζανερέ, γεννημένος στη La Chaoux de Fonds στην Ελβετία στις 6 Οκτωβρίου του 1887. Οι γονείς του ο Τζώρτζ – Εντουάρντ Ζανερέ – Γκρίς ασχολούνταν με την ορειβασία και ήταν επισμαλτωτής και η Μαρί – Αμελί Ζανερέ - Περέ ήταν καθηγήτρια πιάνου. Το 1902 ο Ζανερέ πήγε στη Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών στο La Chaoux de Fonds με υπεύθυνο της σχολής τον Τσάρλ Λ' Επλατενιέ. Εμπνευσμένος από τις ιδέες των Ράσκιν ο Ζανερέ εγκατέλειψε την διακόσμηση κάσας ορολογιών και έδωσε έμφαση στην αρχιτεκτονική.

Στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του έπαιξε σημαντικό ρόλο η αγάπη του για τα ταξίδια αλλά και η ικανότητα του να το κάνει από οικονομικής άποψης. Ξεκίνησε πρώτα από την Ιταλία και εμπνεύστηκε από πολλά κτίρια της Τοσκάνης, της Πίζας, της Σιένας. Επόμενος σταθμός του ήταν η Βιέννη και το Παρίσι, εκεί συνάντησε τον Ευγένιο Γκρασέ ο οποίος του μίλησε για καλούπια από ξύλο σαν κιβώτια με σιδερένιες ράβδους, μόλις είδε τα σχέδια του Ζανερέ τότε τον προσέλαβε στο γραφείο του για 15 μήνες. Ο Ζανερέ έκανε μια πολύ καλή πρακτική

πάνω σε μια εποχή σπουδαία για την αρχιτεκτονική και με μεγάλα έργα να βρίσκονται σε εξέλιξη στη Γαλλία. Επισκέφτηκε πολλά μουσεία, συμμετείχε στο σχεδιασμό του Καθεδρικού Ναού Οράν, ανέπτυξε την αισθητική του. Το 1910 επέτρεψε στον τόπο που γεννήθηκε και κατέγραψε τις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις μετά από την συμβουλή που το έδωσε το Ρίτερ να ταξιδέψει ανατολικά. Πήγε πρώτα στη Πράγα μετά στη Σερβία, τη Βουλγαρία σχεδιάζοντας αγροικίες και έπειτα πήγε στην Κωνσταντινούπολη και την Αθήνα. Η πρωτεύουσα της Ελλάδας τον σημάδεψε μια για πάντα. Γράφοντας στην εφημερίδα *Feuille d'Avis de la Chaux de Fonds* για τα ταξίδια του ήταν ολοφάνερο ότι είχε κατακτήσει γνώσεις από την αρχιτεκτονική μέσα από τα μνημεία και τη λαϊκή αρχιτεκτονική.

Η αναζήτηση του νέου πνεύματος στο Παρίσι μετά από την καταστροφή κάποιων περιοχών στη Γαλλία ήταν η αφορμή για να προτείνει στον μηχανικό Μαξ ένα πρωτοποριακό σχέδιο κατοικίας με πολλές επιλογές στη διακόσμηση του εξωτερικού κελύφους αλλά και τη διαμόρφωση χώρων. Αυτό ονομάστηκε σπίτι *Domino*, από τους λατινικούς όρους, *domus* και *innovation* δηλαδή σπίτι και καινοτομία αντίστοιχα. Χτισμένο με οριζόντιες πλάκες μπετόν και υποστυλώματα. Μαζί με το πρωτοποριακό σχεδιασμό κατοικιών έγραφε και ένα βιβλίο για την σύγχρονη σχεδίαση και κατασκευή των πόλεων, χωρίς να το ολοκληρώσει. Αποφασισμένος να κατακτήσει τον κόσμο εγκαταστάθηκε μόνιμα στο Παρίσι το 1917. Το μόνο έργο που ολοκλήρωσε ήταν ένας υδατόπυργος σε έναν αμπελώνα του Ποντασάκ, απογοητεύτηκε και άρχισε να αμφισβητεί τα κινήματα των μεταπολεμικών χρόνων. Μέσω του Περέ γνώρισε καλλιτέχνες, διανοούμενους έκανε εκθέσεις, και δημοσίευσε το πρώτο μανιφέστο μετά τον Κυβισμό, υποστηρίζοντας κοινότυπα αντικείμενα σαν απλά και αναγνωρίσιμα χωρίς να προκαλούν τις αισθήσεις. Το 1920 έγινε και η δημοσίευση του Νέου Πνεύματος που επιμελήθηκε μαζί με τον ποιητή Πωλ Ντερμέ παρουσιάζοντας θεωρίες της κριτικής τους για την σύγχρονη εποχή. Συνέχιζαν να παρουσιάζουν τα δρώμενα σε πολιτικό, καλλιτεχνικό και επιστημονικό επίπεδο με 18 τεύχη μέχρι το 1925. Από το πρώτο κίολας τεύχος υιοθετήθηκε το ψευδώνυμο *Λεκορμπιζιέ*, του κόρακα των Ακαδημαϊκών. Μέσα από το Νέο Πνεύμα μπόρεσε η ομάδα του Ζανερέ να προβάλει μέσα από τα έργα τους μια άλλη οπτική σχετικά με την διάκριση της τέχνης και των καθημερινών αντικειμένων αλλά και κάθε τρόπου διακόσμησης. Η διεθνή αναγνώστες του Νέου Πνεύματος έδωσαν λαβή στο Ζανερέ για μια σειρά από άρθρα που αργότερα έγιναν βιβλία όπως το *Για μια νέα αρχιτεκτονική του 1923*, τα άρθρα για την πολεοδομία το 1925, *Η ζωγραφική σήμερα*, *Οι τέχνες σήμερα* και άλλα. Το βιβλίο για μια νέα αρχιτεκτονική μέσα από τολμηρές συγκρίσεις κατάφερε να βρει σημείο σύγκλισης της τέχνης με την αρχιτεκτονική και την μηχανική. Όλα αυτά ενέπνευσαν τους νέους αρχιτέκτονες και έδωσαν τροφή στην σκέψη τους, με μια στροφή στο μέλλον για την κατασκευή από το σχεδιασμό μέχρι και την διακόσμηση της. Τολμηρές συγκρίσεις του Ζανερέ ανάμεσα στον Παρθενώνα και το αυτοκίνητο *Ντελάζ*, με την ομορφιά της πέτρας ανάμεσα στον λαξευμένο εργαλείο. Δεν ξεχνάμε ποτέ ότι πέρα από το νέο πνεύμα που διακατέχει τον Ζανερέ- Λεκορμπιζιέ μπόρεσε να φέρει την καινοτομία μέσα από την άριστη γνώση του για την ιστορία, ειδικά το Μάθημα της Ρώμης στο οποίο έκανε συνεχείς αναφορές, και τόνιζε την διαχρονικότητα και σημασία των έργων.

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΛΕΤΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ

3.1 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Εικόνα 18: Άποψη της εισόδου του κτιρίου Ζαχαρίου, με τις εξωτερικές κλίμακες στο περιβάλλοντα χώρο, αλλά και αυτές που εξελίσσονται κατακόρυφα του κτιρίου.

Η πρώτη φάση ανοικοδόμησης του κτιρίου που μελετάμε τοποθετείται στο 1970-1972 και ειδικά μετά από πολύ δύσκολους καιρούς συνεχής υποβάθμισης σε όλα τα επίπεδα. Εκείνη την εποχή η αρχιτεκτονική έκφραση κάθε μηχανικού σχετίζονταν άμεσα με τις εξελίξεις σε κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό τομέα. Μετά από τα τόσα καταστροφικά γεγονότα που πέρασε ο Πειραιάς, με τη δημιουργία συνοικιών, με τα παραδοσιακά λαϊκά σπίτια, το βιομηχανικό και εμπορικό χαρακτήρα που ανέπτυξε, η

φυσιογνωμία της πόλης μας παρέχει ποικίλα χαρακτηριστικά.

Η μορφολογία του κτιρίου εκτείνεται πέρα από τα δεδομένα των βιομηχανικών κτιρίων του μεσοπολέμου. Ο αρχιτέκτονας Ι. Λιάπης ήθελε να δημιουργήσει ένα κέντρο τέχνης και πολιτισμού που να αντανάκλα το νέο τεχνολογικό πνεύμα. Δεν ξεχνάμε άλλωστε ότι το κτίριο σα μεταμοντέρνο που είναι αναδύεται μέσα από βασικές αρχές μοντερνισμού. Μέσα σε μια περιοχή όπου μοναδικά οικοδομήματα που είχαν απομείνει, τα σπίτια απλών ανθρώπων του 19^{ου} αιώνα, έρχεται ένα σχέδιο πρωτοποριακό, η ανέγερση του Πνευματικού Κέντρου Ζαχαρίου. Αυτή είναι η βασική αντίθεση με μια απλή μορφολογική προσέγγιση. Σύμφωνα με την έννοια του όρου μορφή, ο τύπος του ειδικού κτιρίου που μελετάμε δεν προσδιορίζεται μόνον από την ιστορικότητα, κτιριακή ή πολεοδομική εξέλιξη του τόπου.

Η Ακτή Δηλαβέρη είναι μια παραθαλάσσια περιοχή, βασικό μέρος της Καστέλλας όπου από παλιά υπήρχαν κατοικίες οικογενειών εμπόρων και τα κτίρια είχαν μεγάλη σημασία βάση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, όπως διάφορα νεοκλασικά με αρκετά διακοσμητικά στοιχεία. Ανάμεσα σε αυτά και η έπαυλη του Αλ. Ζαχαρίου. Σήμερα πολλά από τα κτίρια της περιοχής έχουν ανακαινιστεί και έχουν αποκτήσει μεγάλη αξία, άλλα παραμένουν εγκαταλελειμμένα. Η μετά θάνατον επιθυμία του Αλ. Ζαχαρίου και το τόλμημα του αρχιτέκτονα Ι. Λιάπη να σχεδιάσει ένα κτίριο πνευματικού χαρακτήρα, ανοικτό στο κοινό, μέσα σε μια αντίθεση κτιρίων είναι άξια έρευνας.

Η αρχιτεκτονική του κτιρίου σηματοδότησε την απόρριψη καθετί παραδοσιακού με κύρια βάση στις κλασικές αισθητικές φόρμες. Ξεφεύγει από τα διακοσμητικά στοιχεία, η απλότητα κυριαρχεί. Ενσωματώνονται πολλές πλάκες διαφορετικού μήκους, σε μια ενιαία υβριδική δομή. Ξεκινώντας από χαμηλό ύψος γύρω στο 1,50 μ. από το έδαφος βρίσκονται σε εξέλιξη έξι επίπεδα. Ο λειτουργισμός της μορφής είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του κτιρίου. Από εκεί προέκυψε και η κεντρική του ιδέα, ένας ανοικτός πεζόδρομος από τον

Εικόνα 19: Στάθμη Β', ανατολικά της κάτοψης με την ραμπόσκαλα.

περιφερειακό της Καστέλλας μέχρι την Ακτή Δηλαβέρη, μέσα από μια διαδρομή με πολλά καλλιτεχνικά δρώμενα και με απίστευτη θέα. Ο χαρακτήρας της μορφής του κτιρίου αποτελεί υπόδειγμα σπουδαιών αρχιτεκτόνων του μοντέρνου κινήματος. Με μια πρώτη ματιά, η μορφή είναι αποτέλεσμα της λειτουργίας που έχει προσδώσει ο αρχιτέκτονας και έτσι πετυχαίνει την ενοποίηση όλης της κατασκευής. Από τα λεγόμενα ενός γενναίου εκπροσώπου της εποχής, του νέου και πρωτοποριακού ρεύματος, του Le Corbusier, η Μορφή, η Λειτουργία και η κατασκευή αποτελούν Συν-Ένωση¹⁴.

Εικόνα 20: Κλίμακες στάθμης Δ'

μπετονένιος κύβος, που τοποθετείται μακριά και σε απόσταση από τον βράχο και τις

Μια απλή προσέγγιση στην άρθρωση του κτιρίου που σχεδίασε ο Ιωάννης Λιάπης, μπορεί να διαπιστωθεί ότι ο κεντρικός του όγκος έχει τη μορφή ορθογωνίου, αποτελείται περιμετρικά και από άλλα μικρότερα ορθογώνια, τα οποία ενσωματώνονται στον κεντρικό σκελετό. Η εξέλιξη των επιπέδων – πλατφορμών είναι κλιμακωτή, τοποθετημένες όλες σαν πυραμίδα. Όσο ανεβαίνουμε στάθμη, οι πλάκες πλησιάζουν όλο και περισσότερο στο βράχο. Συναντάμε όμως και κάθετα στοιχεία, όπως το φρεάτιο του ανελκυστήρα στη βορειοανατολική όψη και την εξωτερική κλίμακα στη νοτιοδυτική όψη, τα οποία ξεκινούν από το ισόγειο και διατρέχουν σχεδόν όλο το ύψος του κτηρίου, με αποτέλεσμα να ξεφεύγουμε οπτικά από την οριζοντιότητα που δημιουργούν οι πλάκες χωρίς όμως να χάνεται σύνδεση μεταξύ τους.

Ο παραπάνω συνδυασμός μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εξωτερικά, το ήδη υπάρχον κτίριο, παραπέμπει αρκετά σε πλοίο και συγκεκριμένα στην πλώρη του. Αυτή η αίσθηση μας δίνεται κυρίως από την κλίση που έχει η όψη, στο χώρο του αμφιθεάτρου. Ένας καθαρός

¹⁴ Τα λεγόμενα «Κτίρια για να ζει κανείς» ή αλλιώς κτίρια μηχανές.

υπομετρικές καμπύλες του εδάφους, αποτελώντας ένα σταθερό και ευανάγνωστο σημείο αναφοράς όχι μόνον του κτιρίου, αλλά και ολόκληρης της περιοχής. Για το συγκεκριμένο κεκλιμένο στοιχείο και την ολοκλήρωση της κατασκευής του, έγινε χρήση προέντασης στα τοιχώματα και την οροφή του αμφιθεάτρου.

Ο αρχιτέκτονας άφησε χώρο ανάμεσα στην αίθουσα και τον βράχο με τους πέτρινους αναλημματικούς τοίχους, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στους εσωτερικούς χώρους να έχουν άπλετο, διαμπερή φωτισμό και αερισμό. Οι τεράστιες τζαμαρίες που έχουν σχεδιαστεί περιμετρικά του κτιρίου, δίνουν μια αίσθηση ελαφρότητας στον όγκο.

Μια διαφάνεια που επιτρέπει τη δυνατότητα οπτικής επαφής του Τουρκολίμανου με την περιοχή του Σταδίου Ειρήνης και Φιλίας διαμέσου του κτιρίου, ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνει την ελαφρότητα των επάλληλων πλακών που αιωρούνται πλέον ελεύθερα ανάμεσα στην απόκρημνη πλαγιά και την αίθουσα του αμφιθεάτρου, μοιάζοντας με γέφυρες που ενοποιούν τις δύο πλευρές.

Βασικά στοιχεία του κτιρίου όπου κρίνονται σκόπιμα στην απόφαση της διατήρησης του ως διατηρητέο είναι κάποια απλά λειτουργικά στοιχεία που εφαρμόσε ο Ι. Λιάπης στην αρχιτεκτονική σύνθεση του κτιρίου του. Η σχεδίαση σε κάρναβο έδωσε ελευθερία στις κατόψεις, συγκεκριμένα μια ενοποίηση ή ένας διαχωρισμός μπορούσε να γίνει έστω και με ένα υποστύλωμα, ειδικά στο χώρο υποδοχής. Όλα αυτά παραπέμπουν σε μεγάλα έργα της

Εικόνα 21: Στάθμη Β' ο υφιστάμενος χώρος του φουαγιέ με την είσοδο του αμφιθεάτρου. Πλάκες τσέλνερ στην οροφή που σχηματίζεται από το μεσοπάτωμα (Στάθμη Γ').

στροφής στην νέα αρχιτεκτονική μέσα από γνωστούς αρχιτέκτονες του μοντερνισμού. Κύριο χαρακτηριστικό της κατασκευής του κτιρίου συνολικά είναι η κατασκευή του από μπετόν αρμέ. Όλοι οι βασικοί τοίχοι του κατασκευασμένοι από εμφανές σκυρόδεμα εκτός από κάποια εσωτερικά διαχωριστικά στοιχεία στις στάθμες Ε' και Δ' που έχουν κατασκευαστεί από τούβλα. Εσωτερικά του κτιρίου και βρισκόμενοι στο φουαγιέ, οι ράμπες από την Β' στάθμη έως την Δ'

στάθμη έχουν κατασκευαστεί από οπλισμένο σκυρόδεμα με την μέθοδο της προέντασης, η οποία παραπέμπει σε ένα είδος βιομηχανικού σχεδιασμού με απλή γεωμετρία. Μέσα από τον τρόπο στον οποίο συμπεριλαμβάνεται η κίνηση στη αρχιτεκτονική πραγματεύεται κάτι συναρπαστικό ο αρχιτέκτονας του κτιρίου. Λαμβάνεται υπόψη ο τρόπος με τον οποίο θα κινηθούν οι άνθρωποι στο χώρο, η αίσθηση ελευθερίας είναι σημαντική. Μέσα από αυτή τη χειρονομία, υπάρχει καθοδήγηση αλλά και αποπλάνηση του επισκέπτη. Ο επισκέπτης του κτιρίου κάνει την περιήγηση του στο κτίριο χωρίς να καταλαβαίνει ότι οδηγείται από τον ίδιο τον αρχιτέκτονα. Οι διαφορετικοί τρόποι να διασχίσει κάποιος το ένα επίπεδο στο άλλο με

ράμπες και κλιμακοστάσια προεντεταμένου σκυροδέματος¹⁵ που αιωρούνται προσφέρουν ορατότητα στους περισσότερους χώρους του κτιρίου, αυτή η ικανότητα που έχει ο επισκέπτης αποτελεί ουσιαστικά έναν «Αρχιτεκτονικό Περίπατο»¹⁶. Κίνητρο για λειτουργική δόμηση αποτελεί η μείωση των υποστυλωμάτων στο χώρο του αμφιθεάτρου. Η στήριξη του κτιρίου σε κολώνες στην Α' στάθμη κάνει έντονο τον διαχωρισμό από τη γη.¹⁷

¹⁵ Προεντεταμένο σκυρόδεμα ή Prestressed Concrete εν αγγλιστί, είναι μια μέθοδος με την οποία επιβάλλονται θλιπτικές δυνάμεις στις διατομές οπλισμένου σκυροδέματος. Αυτή η διαδικασία έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των εφελκυστικών τάσεων στη διατομή σε σημείο που δεν ξεπερνούν την τάση ρηγματώσεως. Γι αυτό και το σκυρόδεμα δεν ρηγματώνεται. Γίνεται θα λέγαμε μια «μεταμόρφωση» του σκυροδέματος ως ελαστικό υλικό. Σε αυτή τη διαδικασία λειτουργούν δυο συστήματα δυνάμεων, οι «εσωτερικές δυνάμεις προέντασης» και οι «εξωτερικές δυνάμεις προέντασης». Οι βασικές αρχές της προέντασης ανακαλύφθηκαν αιώνες πριν και προέρχονταν από την περίδεση των ξύλινων λουριδίων των βαρελιών. Με την σύσφιξη των μεταλλικών ζωνών μέσω των εφελκυστικών τάσεων της θλίψης των ξύλινων λωρίδων, αντιστέκεται καλύτερα στη πίεση που ασκεί το υγρό στο εσωτερικό του βαρελιού. Η πρώτη γέφυρα από προεντεταμένο σκυρόδεμα έγινε ολοκληρώθηκε το 1930 και είναι η λεγόμενη «Plougastel Bridge» στη Γαλλία και στην Αμερική η «Walnut Lane Memorial Bridge» όπου δόθηκε στη κυκλοφορία το 1951. Εφαρμογές του προεντεταμένου σκυροδέματος βρίσκουμε σε: γέφυρες, πλάκες μεγάλων ανοιγμάτων, δεξαμενές, επισκευές και αποκαταστάσεις, θαλάσσιες εγκαταστάσεις. Πλεονεκτήματα του προεντεταμένου σκυροδέματος είναι: η επίτευξη μεγάλων ανοιγμάτων, η μείωση του ίδιου βάρους, ώθηση με μεθόδους κατασκευής όπως η προώθηση η προβολοδόμηση.

¹⁶ Σκόπιμα η χρήση ράμπας κατά τον Le Corbusier στο κτίριο Βίλα Λα Ρος – Ζανερέ στο Παρίσι της Γαλλίας επιτρέπει στο βλέμμα του επισκέπτη να εξοικειωθεί με το εσωτερικό του κτιρίου προς όλες τις κατευθύνσεις. Η σχεδίαση του εσωτερικού του χώρου με τέτοιες λειτουργικές παρεμβάσεις αποτελεί την οριστική στροφή του δημιουργού στις νέες τάσεις της αρχιτεκτονικής το 1923. Η αρχιτεκτονική περιήγηση σε ένα χώρο θεμελιώθηκε μέσα από ένα ακόμα χαρακτηριστικό έργο του Le Corbusier τη Villa Savoye.

¹⁷ Απλός και αυστηρός όγκος που στηρίζεται σε πιλοτή είναι ένα από τα πέντε βασικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής του Le Corbusier.

3.2 ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Το κτίριο που εξετάζουμε αναπτύσσεται σε έξι στάθμες. Περιλαμβάνει χώρους συνολικού εμβαδού 1800 τ.μ. Όλο το κτίριο δείχνει να αιωρείται στο 1.50μ. πάνω από το έδαφος. Η είσοδος στο κτίριο γίνεται από την Β στάθμη μέσω τριών πλακών με σκάλες από κατακόρυφα ορθογωνικού σχήματος στοιχεία, στην νότια πλευρά του και με μια κεντρική πύλη όπου αποτελείται από ένα πλαίσιο οπλισμένου σκυροδέματος σχήματος «Π». Με την

Εικόνα 22: Στάθμη Δ' νότια όψη με κλίμακες που οδηγούν στην στάθμη Ε'.

είσοδο μας στο εσωτερικό του κτιρίου μέσω της στάθμης Β, βρισκόμαστε σε ένα ανοικτό χώρο όπου διακρίνουμε και τα ανώτερα επίπεδα καθώς και τους τρόπους διέλευσης σε αυτά. Κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζουν η μεγάλη ράμπα, η οποία οδηγεί στο μεσοπάτωμα δηλαδή την στάθμη Γ. Εμφανής επίσης είναι και τα υποστυλώματα του κτιρίου σε αρκετά μεγάλο ύψος και σε απόσταση περίπου επτά μέτρα το καθένα όπως σχεδιάστηκαν σε κάρναβο. Σε αυτό το επίπεδο είχε προβλεφθεί το γραφείο του διευθυντή με τη γραμματεία όπως και η αίθουσα συμβουλίου. Για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών είχε

σχεδιαστεί ιματιοθήκη και λουτρά στην αριστερή πλευρά από την είσοδο εκεί ανάμεσα βρίσκεται και ο προθάλαμος για το αμφιθέατρο, το οποίο έχει χωρητικότητα 400 άτομα και μπορεί να φιλοξενήσει διαλέξεις, προβολές ακόμα και θεατρικές ή μουσικές παραστάσεις. Η σκηνή που βρίσκεται ένα επίπεδο πιο κάτω στην Α στάθμη, έχει πρόσβαση στους βοηθητικούς χώρους της σκηνής, τα καμαρίνια των καλλιτεχνών και τα αντίστοιχα λουτρά. Στο υπόγειο Α' στάθμη υπάρχει είσοδος στα νότια ξεχωριστά από την είσοδο στη βόρεια πλευρά που εξυπηρετεί στην διαδικασία μεταφοράς των σκηνικών. Τους χώρους του ισόγειου ολοκληρώνουν οι χώροι γραφείων, το μηχανοστάσιο και το λεβητοστάσιο καθώς και ο υποσταθμός της ΔΕΗ. Η επικοινωνία του υπογείου Α' στάθμη με το ισόγειο Β' στάθμη γίνεται μέσω δυο ανελκυστήρων και μιας μικρής σκάλας στα δυτικά.

Επιστρέφοντας στο ισόγειο έχουμε την δυνατότητα να χρησιμοποιήσουμε το εξωτερικό κλιμακοστάσιο που φτάνει μέχρι τη στάθμη Ε, εναλλακτικά μπορούμε να οδηγηθούμε μέσω της ράμπας μέχρι τη Δ' στάθμη. Χρησιμοποιώντας την ράμπα αρχικά έχουμε πρόσβαση στην Γ στάθμη που είναι το μεσοπάτωμα, όπου είναι ένας ανοικτός χώρος με οπτική επαφή στη κεντρική είσοδο το φουαγιέ αλλά και τον ορίζοντα μέσω μεγάλων υαλοστασίων. Το επίπεδο αυτό προοριζόταν για χώρους εκθέσεων και γλυπτικής. Συνεχίζοντας με τη ράμπα ένα επίπεδο πιο πάνω φτάνουμε στη Δ στάθμη. Εδώ έχουν μελετηθεί χώροι εκθέσεων οι οποίοι θα εκτείνονταν σε εσωτερικούς χώρους, σε αίθρια καθώς και υπαίθρια δώματα. Η θέα είναι ανεπανάληπτη με οπτικό ορίζοντα 180 μοιρών. Από αυτή τη στάθμη και μέσω ενός κλιμακοστασίου σε πρόβολο ο οποίος αιωρείται στο εσωτερικό του κτιρίου και επικοινωνεί με τις πιο κάτω στάθμες, μας οδηγεί στο Ε επίπεδο. Εκεί είχαν σκοπό να ορίσουν χώρους discoθήκης, βιβλιοθήκης στα νότια και εστιατόριο - αναψυκτήριο στα δυτικά. Τους χώρους αυτούς συμπληρώνουν οι βοηθητικοί χώροι της κουζίνας και των λουτρών. Από την θέση του

Εικόνα 23: Οι κλίμακες στην Ζ' στάθμη με πλήρη κάλυψη άναρχης βλάστησης.

βοηθητικούς χώρους. Με μια ραμπόσκαλα βρισκόμαστε στον περιφερικό δρόμο της Καστέλλας και έτσι η περιήγηση στο κτίριο μας τελειώνει εδώ.

εστιατορίου υπήρχε πρόβλεψη για κατασκευή μεταλλικής, κοχλιωτής σκάλας που θα οδηγούσε στο τελευταίο επίπεδο Ζ. Στην Ε και Ζ στάθμη το κτίριο εισχωρεί στο βράχο δημιουργώντας έναν ενδιαφέρον διάλογο σε συνδυασμό με την χρήση των αίθριων.

Στο τελευταίο επίπεδο Ζ του κτιρίου ανεβαίνουμε μέσω μιας ευθύγραμμης σκάλας στην ανατολή. Κινούμενοι προς τα δυτικά βρίσκουμε το στέγαστρο του εστιατορίου και του αναψυκτηρίου και τέλος τους χώρους ενδιαίτησης των καλλιτεχνών που θα διέθεταν δωμάτια με τους αντίστοιχους

3.3 ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

(Θεμέλια, Φέρων Οργανισμός, Τοιχοποιία, Μεσοπατώματα, Εξώστες, Στέγαση, Στοιχεία Επικάλυψης, Κουφώματα, Η/Μ Εγκαταστάσεις)

Το ίδρυμα Ζαχαρίου είναι ένα πρωτοποριακό κτίριο για την εποχή του, το οποίο κατασκευάστηκε στο σύνολο του από μπετόν. Οι εξωτερικοί τοίχοι έχουν πάχος 25-30 εκατοστά, στις στάθμες Ζ και Ε όπου βρίσκονται μέσα στο βράχο έχουν πάχος 50 εκατοστά. Η σχεδίαση του έγινε με την χρήση του κανάβου, με σημεία κυκλικών κολώνων διαμέτρου 50 εκατοστών περίπου. Ο Αρχιτέκτονας Ι. Λιάπης είχε ως στόχο ολόκληρο το κτίριο να κατασκευαστεί από εμφανές μπετόν, να μην υπάρχουν σοβατισμένες τοιχοποιίες, παρά μόνο κάποιες διαχωριστικές σωστά κατασκευασμένες από έγχρωμους οπτόπλινθους. Βέβαια η ολοκλήρωση τόσο των τοιχοποιιών όσο και κάποιων βασικών στοιχείων του κτιρίου, παρέμεινε σε ένα αρχικό στάδιο με αποτέλεσμα η προχειρότητα της κατασκευής να επιφέρει την γρήγορη κατάρρευση τους. Στοιχεία όπως οι κλίμακες εσωτερικές, αλλά και εξωτερικές έφεραν φθορές υπό την χρόνια επίδραση περιβαλλοντικών φορτίσεων αφού βρίσκονται εκτεθειμένες. Χαρακτηριστικές είναι οι υποδοχές στις σκάλες για τη χρήση ειδικού φωτισμού όταν θα τοποθετούνταν τα τελικά δάπεδα.

Η αμφισβήτηση των παραδοσιακών ανοιγμάτων και ο σχεδιασμός των μεγάλων υαλοστασίων που είχαν προβλεφθεί να τα καλύψουν με την βοήθεια μεταλλικών πλαισίων που υφίστανται. Τα στηθαία φέρουν μεταλλικά κιγκλιδώματα σχεδιασμένα από τον ίδιο τον Αρχιτέκτονα, μερικά από αυτά εναλλάσσονται με άλλα που είναι κατασκευασμένα από μπετόν.

Εικόνα 24: Στάθμη Δ - Η σχεδίαση κενών στις κλίμακες για ανάγκες φωτισμού και αερισμού.

ΘΕΜΕΛΙΑ

Όσον αφορά τα σχέδια θεμελίωσης ο φάκελος του δήμου είχε περιοριστεί σε ορισμένα πολύ βασικά σχέδια της μελέτης του Κ. Μπαιρακτάρη, Πολιτικού Μηχανικού και μελετητή του κτιρίου. Δεν υπάρχει τεχνική περιγραφή για να μπορέσουμε να αποσπάσουμε κάποιες ακόμα πληροφορίες, παρά μόνο η άδεια ανέγερσης του Πνευματικού Κέντρου Πειραιώς.

ΦΕΡΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Εικόνα 25: Στάθμη Δ - Η εναλλαγή κινησιωμάτων και στηθαίων.

Ο φέρων οργανισμός του κτιρίου αποτελείται από οπλισμένο σκυρόδεμα. Τα πράγματα είναι πιο απλά η κατασκευή παραμένει ημιτελής, για αυτό και ορισμένα από τα στοιχεία που υπάρχουν εσωτερικά όπως κάποιες διαχωριστικές τοιχοποιίες από οπτόπλινθους έχουν καταρρεύσει. Η χρήση του εμφανές μπετόν¹⁸ είναι αισθητή σε όλα τα στοιχεία του φέροντα οργανισμού, αυτό ήταν στόχος του αρχιτέκτονα, καμία επικάλυψη σοβά. Για τα δάπεδα είχε γίνει μια χρονοβόρα μελέτη με ιδιαίτερες πλακοστρώσεις εμπνευσμένες από πίνακες καλλιτεχνών. Ωστόσο δεν έγινε στη πράξη, ο καθηγητής Ι. Λιάπης αφιέρωσε αρκετό χρόνο

στη μελέτη έργων τέχνης της εποχής του μοντερνισμού, για να μπορέσει να αποτυπώσει αυτή την χροιά της καλλιτεχνικής δημιουργίας πάνω στο κτίριο. Ολοκληρώνοντας το μέρος του φέροντα οργανισμού, αξίζει να σημειωθεί η κατασκευή του ημιώροφου Γ' στάθμης καθώς και ο υπερκείμενος χώρος του αμφιθεάτρου, που δομήθηκε με φατνωματικές πλάκες.¹⁹

ΤΟΙΧΟΠΟΙΑ

Η ολότητα του κτιρίου κατασκευάστηκε από εμφανές μπετόν όπως και περισσότερα κτίρια της βιομηχανικής εποχής. Δυο σημεία εσωτερικών διαχωρισμάτων²⁰ στις στάθμες Δ' και Ε' από οπτόπλινθους. Όλες οι επιφάνειες του κτιρίου, τοίχοι, οροφές είναι ανεπίχριστες.

ΜΕΣΟΠΑΤΩΜΑΤΑ

Η στάθμη Γ' του κτιρίου, παρουσιάζει μια ιδιαίτερη ιδιομορφία ως προς την κατασκευή της. Η εφαρμογή της πλάκας Zoellner²¹ αποτελεί δείγμα προηγμένης τεχνολογίας των κατασκευών της εποχής εκείνης.

¹⁸ Το βιομηχανικό στυλ έχει εμφανιστεί στην περίοδο όπου ο αρχιτέκτονας Ι. Λιάπης επηρεάζονταν άμεσα από τις καινοτομίες της εποχής του. Όσο για εσωτερικά της κατασκευής τόσο για εξωτερικά. Παλιά το μπετόν δεν ήταν ορατό διότι σοβατίζονταν. Η εποχή του μεσοπολέμου και η εποχή του νέου κινήματος στην αρχιτεκτονική, επαναφέρει τα υλικά που χρησιμοποιούνταν στην αρχική τους κατάσταση, με όσο το δυνατόν λιγότερες επεξεργασίες. Εκτός από δομικό στοιχείο σε ένα χώρο (στήριξης – κατασκευής), μπορεί να αποτελέσει υλικό κατασκευής επίπλων και διακοσμητικών συνθέσεων.

¹⁹ Τα φατνώματα θα αναλυθούν στο μέρος του μεσοπατώματος.

²⁰ Διαχωριστικοί τοίχοι: για την απομόνωση ενός χώρου χωρίς να υπάρχει ως αποτέλεσμα ο αποκλεισμός του, η καινοτομία στην οργάνωση χώρου έγιναν μέσω διαχωριστικών δομικών στοιχείων. Η σύνθεση δεν είναι ορισμένη, με αυτό τον τρόπο μπορεί να οριστεί ένας χώρος και να διαμορφωθεί κατάλληλα, εσωτερικά αλλά και εξωτερικά. Εξαιτίας της θέσης του κτιρίου η θέα είναι σημαντικός παράγοντας και θα πρέπει να ελευθερώνεται και να προβάλλεται σε κάθε χώρο.

²¹ Η χρήση οπλισμένου σκυροδέματος σε κατασκευές εκείνης της εποχής προδιαθέτει τη θέληση των μηχανικών να εφαρμόσουν νέες τεχνικές πάνω στις κατασκευές. Η όλη εφαρμογή των φατνωματικών πλακών στη Γ' στάθμη - μεσοπάτωμα, δίνει μια ανακούφιση στο σκελετό καθώς οι δυνάμεις των πλακών διαχέονται σε δοκάρια και όχι άμεσα στα υποστυλώματα.

Εικόνα 26: Στάθμη Δ - Δείγμα χαρακτηριστικών διαχωριστικών τοίχων από οπτόπλινθους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΑΛΥΨΗΣ

Η κατασκευή υπήρξε από την αρχή ανολοκλήρωτη, σε συνδυασμό με την απουσία επιχρίσματος, η οποία ήταν σκόπιμη. Ακόμα και οι διαχωριστικές τοιχοποιίες από οπτόπλινθους δεν φέρουν κανένα είδος επικάλυψης.

ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ

Τα κουφώματα που προϋπέθετε η μελέτη ήταν μεγάλα μεταλλικά πλαίσια που υποβάσταζαν τα υαλοστάσια, και αυτά σε πρώιμο στάδιο δεν πρόλαβαν να ολοκληρωθούν.

Η/Μ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Η ολοκλήρωση των ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων δεν έχει γίνει. Εμφανή σημεία αναμονών από καλώδια υπάρχουν καθώς και μεταλλικές ράγες ως στηρίγματα για την τοποθέτηση σωληνώσεων και καλωδίων.

Εικόνα 27: Στάθμη Β - Οπές και αναμονές καλωδίων.

Εικόνα 28: Στάθμη Δ - Τα στηρίγματα σωληνώσεων και καλωδίων.

3.4 ΦΘΟΡΕΣ

Η εικόνα του κτιρίου σήμερα δεν είναι δραματική, το σκυρόδεμα ως κύριο υλικό της κατασκευής αυτής θεωρείται για πολλά χρόνια άφθαρτο εξαιτίας της ανόργανης σύνθεσής του. Την εποχή που κατασκευάστηκε αποδείχτηκε πως τήρησαν τις βασικές αρχές στον τρόπο κατασκευής του λόγω της ανθεκτικότητας του. Η αποκόλληση σκυροδέματος σε διάφορα εξωτερικά και εσωτερικά σημεία, μερικά από αυτά ήταν προσπελάσιμα και αποδεικνύονται στις εικόνες σε όλη την περιγραφή των φθορών. Αίτιο αυτής της κατάστασης που δημιουργεί ρωγμές στο εξωτερικό φλοιό του σκυροδέματος είναι η ισχυρή πίεση που μπορεί να προκαλέσει τα υδάτινο στοιχείο.²² Δεύτερο βασικό πρόβλημα και συνέχεια της αποκόλλησης σκυροδέματος, η διάβρωση του οπλισμού του σκυροδέματος²³. Η παράμετρος της ανθεκτικότητας είναι το κυριότερο πρόβλημα σε συνάρτηση με την διάρκεια.²⁴ Σε σημεία με τοπική διάβρωση παρατηρείται αύξηση του όγκου του οπλισμού, και συνεχίζεται το επόμενο στάδιο που λέγεται ενανθράκωση σκυροδέματος. Η διείδυση χλωριόντων είναι άμεσο αποτέλεσμα της ενανθράκωσης σκυροδέματος. Η παρουσίαση των αλάτων οξύνει αυτό το πρόβλημα και πάντα θα υπάρχει σαν φαινόμενο γιατί είναι αδύνατο να αντιμετωπιστεί σε οποιαδήποτε κατασκευή μια για πάντα. Η παρουσία των ρωγμών είναι αισθητή σε πολλά από τα δομικά στοιχεία της κατασκευής, χωρίς να επηρεάζει αρνητικά την φέρουσα ικανότητα σε καθένα από αυτά. Αποτελεί ένα από τα αναπόφευκτα φαινόμενα με βάσει όλες τις κατηγορίες των φθορών. Στα περισσότερα σημεία που εντοπίσαμε ρωγμές μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι επρόκειτο για ρωγμές με μικρό εύρος που δεν αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου.²⁵

Εικόνα 29: Ρηγμάτωση και αποκόλληση σκυροδέματος με αποκάλυψη οπλισμού και ενανθράκωση του, σε ένα από τα συνηθέστερα σημεία στο κτίριο, στα υποστυλώματα.

²² Η αποκόλληση του σκυροδέματος είναι η αρχή όλων των χημικών αντιδράσεων που αλλάζουν τη χημική σύσταση του σκυροδέματος. Σε αυτή την διαδικασία βοηθά το πορώδες του υλικού αυτού. Έτσι μακροπρόθεσμα μπορεί αυτό συνεχίσει με την ενανθράκωση του οπλισμού και να επιφέρει σημαντικές βλάβες στην κατασκευή, να μειωθεί κατακόρυφα η αντοχή και η λειτουργικότητα. Οι κλιματολογικές συνθήκες του περιβάλλοντος σε σχέση με την τοπογραφία είναι βασικά αίτια. Μεγάλος βαθμός προσβολής από χημικά στοιχεία που επηρεάζουν αρνητικά τις κατασκευές σε παράκτια μέρη.

²³ Η παραγωγή του σκυροδέματος προδιαθέτει θεωρητικά τη μη διάβρωση του χάλυβα, αλλά υπάρχουν πάντοτε αποκλίσεις βάση προδιαγραφών της, η υγρασία και η διείδυση οξυγόνου είναι οι αιτίες. Η αποκάλυψη του χάλυβα μειώνει τη μάζα του και έτσι εξασθενεί ολόκληρο το σύστημα οπλισμού – σκυροδέματος.

²⁴ Η αποσύνθεση του σκυροδέματος λόγω πήξεως – τήξεως του νερού και των πόρων στην χώρα μας δεν υπάρχει κατά κύριο λόγο.

²⁵ Οι επονομαζόμενες “νεκρές ρωγμές” οι οποίες δεν αυξάνουν το μήκος τους και είναι η καλύτερη περίπτωση που μπορεί να μας τύχει σε παθολογία κτιρίων. Δεύτερη κατηγορία οι “ζωντανές ρωγμές” αντίστοιχα.

Εικόνα 31: Αποκόλληση σκυροδέματος με εμφάνιση σιδηροπλισμού και δημιουργία σταλαγμιτών.

Εικόνα 30: Ρηγματώσεις στη πλάκα αλλά και στο στηθαίο με τα εγκιβωτισμένα κιγκλιδώματα.

Εικόνα 32: Σε πολλά σημεία των υποστυλωμάτων, αποκόλληση σκυροδέματος και διάβρωση οπλισμού.

Εικόνα 33: Η επίδραση της υγρασίας στην πλάκα και η οξείδωση των κιγκλιδωμάτων και μεταλλικών πλαισίων που θα υποβάσταζαν τα υαλοστάσια.

συστολών και διαστολών με την έλλειψη των αρμών κάτω από τις εναλλαγές της θερμοκρασίας όλο το 24ώρο. Σε σημεία όπου υπάρχει ένωση με άλλο δομικό στοιχείο, πάνω στη διακοπή του στηθαίου είναι εμφανή τα δείγματα ρωγμών. Ορισμένα στηθαία φέρουν εγκιβωτισμένα σιδερένια στοιχεία (κιγκλιδώματα) και λόγω της οξείδωσης του σιδήρου, μέσα στο ασβεστοκονίαμα προκαλείται η χημική αντίδραση με τα χλωρίδια του ασβεστίου. Σε άλλες περιπτώσεις τα σίδερα του οπλισμού έχουν υποστεί ενανθράκωση με αποτέλεσμα την διόγκωση του σε ικανοποιητικό ποσοστό και την πρόκληση θραυσμάτων.

Πέρα από την χρήση που έχει μέχρι τώρα, η οποία δεν καθορίστηκε ποτέ παρά μόνο από την εγκατάλειψη του κτίσματος και την επίδραση που είχε στα γύρω οικοδομήματα που δεν υπάρχουν σε ενεργεία, η περιοχή έχει αξιολογηθεί αρνητικά, έχει υποβαθμιστεί και μια από τις ασθενέστερες ομάδες ανθρώπων έχουν εγκατασταθεί για αόριστο χρόνο. Η σκόπιμη ρίψη απορριμμάτων ειδικά στο υπόγειο του κτιρίου έχει δυσκολέψει και την προσβασιμότητα, χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Η άναρχη βλάστηση, οι μεγάλες αποικίες βρυόφυτων αναπτύσσονται σε διαταραγμένες περιοχές σαν αυτή, με υγρασία αλλά παρόλα αυτά δεν κάνουν κακό από άποψη μόλυνσης, βοηθούν στην σταθεροποίηση της σύστασης του εδάφους. Η υγρασία μόνο με την επίδραση κλιματολογικών παραγόντων αλλά και η χρόνια έκθεση, χωρίς να έχει ολοκληρωθεί σαν κτίσμα, έχει εξαπλωθεί εσωτερικά και εξωτερικά. Για την κατασκευή προέβλεπε ο Ι. Λιάπης να μην φέρουν επίχρισμα οι επιφάνειες του είναι και ήταν η αιτία όπου υγρασία και οι υπόλοιπες επιδράσεις πάνω στο κτίριο έχουν φέρει προβλήματα.

Εικόνα 34: Σημεία με εμφανή οξείδωση κιγκλιδωμάτων.

Εικόνα 35: Κιγκλιδώματα, διόγκωση του σιδήρου της κουπαστής.

Εικόνα 36: Ρηγματώσεις εγκιβωτισμένων μεταλλικών κυκλιδωμάτων.

Εικόνα 37: Άναρχη βλάστηση από την ανατολική πλευρά του κτιρίου, στο μέρος των κλιμάκων προς τον περιφερειακό της Καστέλλας.

Εικόνα 38: Όψη από την Β' στάθμη, κλίμακες στο ανατολικό μέρος της κάτοψης από την Α' στάθμη, άβατο σημείο με απορρίμματα.

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

4.1 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ

4.1.1 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΔΕΑ

Στόχοι και σκοπιμότητα της επέμβασης.

Το κτίριο χρήζει αποκατάστασης λόγω εκτεταμένων φθορών, πρέπει να υπάρξει η ανάλογη επέμβαση τόσο σε αυτό όσο και στο περιβάλλοντα χώρο του. Προβλήματα φθοράς και παθολογίας, υπό την επίδραση περιβαλλοντικών φορτίσεων είναι αυτά που το χαρακτηρίζουν λόγω της εγκατάλειψής του σε ένα στάδιο το οποίο δεν μπορεί να προστατευτεί και εκτίθεται για πολλά χρόνια. Είναι ένα ιδιαίτερο κτίριο μοντέρνας αρχιτεκτονικής με σημαντικές αναφορές σε στοιχεία που υπάρχουν σε σπουδαία κτίρια της εποχής του στην Ευρώπη και στην Αμερική με αρχιτέκτονες²⁶ που άφησαν εποχή, και όπου «πειραματίστηκαν» οι Έλληνες αρχιτέκτονες σε μια μεταβατική περίοδο με μεγάλη επιτυχία. Η νέα εποχή που η κοινωνία επεκτείνεται και έχει τόσο σημαντική επίδραση πάνω στον ιστό της πόλης και της στροφής στο κέντρο, της βιομηχανικής εποχής και της καινοτομίας. Η εποχή αυτή έγινε κίνητρο για μελέτη για πολλά χρόνια, τώρα διερευνάται και κάθε τόσο, και μας παρουσιάζονται μελέτες πολύ ενδιαφέρουσες. Έτσι κι εμείς προσπαθήσαμε να αφήσουμε πίσω ένα δείγμα άξιο για μελέτη και ακόμα να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον για την υλοποίηση της διατήρησης κτιρίων με αρχιτεκτονικό χαρακτήρα. Η επιλογή του κτιρίου όπως και ο τρόπος που χειριστήκαμε την όλη μελέτη ήταν και ο στόχος μας ώστε να αφήσουμε ένα δείγμα μεταμοντέρνας αρχιτεκτονικής στους νεότερους μας. Οι προηγούμενες γενεές είχαν τα νεοκλασικά κτίρια ως δείγμα αρχιτεκτονικής ιστορίας της εποχής που γεννήθηκαν. Έτσι και εμείς πιστεύουμε και κρατάμε στοιχεία με άξια σημασία που φέρει το κτίριο, και δικαιολογούμε την παρέμβαση μας στο σύνολο, κτιρίου – περιβάλλοντα χώρου.

Ένα κτίριο σε το παραλίγο πνευματικό κέντρο Ζαχαρίου και κάθε κτίριο στην περιοχή του λεκανοπεδίου Αττικής μιας και εκεί υπάρχουν πολλά δείγματα, δεν μπορεί να θεωρηθεί μόνιμα εγκαταλελειμμένο. Δεν είναι μόνιμη η κατάσταση αυτή, απλά λόγω του ρυθμού των ανθρώπινων και φυσικών πραγμάτων στέκει κινητοποιημένο, μπορεί και πάλι να ενταχθεί στην κοινωνία και μάλιστα με μεγάλη απήχηση. Εκεί που παύει να υπάρχει ενέργεια ανθρώπινη, η φύση αναλαμβάνει δράση για αυτό σκοπός μας είναι η ανάδειξή του μέσα από μια προγραμματισμένη σειρά επεμβάσεων.

(Αρχές της επέμβασης)

Το εν λόγω κτίριο θα αντιμετωπιστεί με διαφορετικό τρόπο από οποιοδήποτε. Στόχος μας είναι να αξιοποιήσουμε ένα τέτοιο κτίριο 5.500τ.μ περίπου, σε κάτι που θα μπορέσει να πραγματοποιηθεί. Ο χαρακτήρας που προσδόθηκε από τον Αρχιτέκτονα Ι. Λιάπη ως ένα ειδικής χρήσεως κτίριο παραμένει και αποτελεί τη βάση μας για την μελέτη και ανακαίνιση του. Το γεγονός ότι το ίδρυμα Ζαχαρίου σαν ιδέα και ακόμα σαν κατασκευή δεν υλοποιήθηκε ποτέ μας ώθησε να το αναλάβουμε και οδήγησε την σκέψη μας στο να παραμείνει ένα κτίριο που θα απευθύνεται στο ευρύτερο κοινό. Η ικανότητα μας στην αναδιοργάνωση και σύνθεση του κτιρίου αλλά και του περιβάλλοντα χώρου θα μπορέσει να δώσει πνοή στο όραμα του

²⁶ Η πρωτοποριακή διάθεση του Le Corbusier, με κάποια χαρακτηριστικά δείγματα στην αρχιτεκτονική σύνθεση όπως και τα 5 «σημεία της νέας αρχιτεκτονικής» με ελεύθερες κατόψεις, pilotis, επιμήκη παράθυρα και ελεύθερες όψεις, ταράτσες. Τέτοια δείγματα συναντάμε και στο κτίριο Ζαχαρίου και είναι έντονη αυτή η διάθεση του Ι. Λιάπη. Συγκρίσεις και με άλλους σπουδαίους αρχιτέκτονες της εποχής έχουν γίνει και σε προηγούμενο κεφάλαιο.

δημιουργού του. Το ίδρυμα Ζαχαρίου θα υποστεί ορισμένες πολύ μικρές αφαιρετικές επεμβάσεις²⁷. Βασικός στόχος μας είναι οι ελάχιστες επεμβάσεις στο κτίριο έτσι ώστε να μην χαθεί κανένα από τα βασικά μορφολογικά χαρακτηριστικά ακόμα να εξασφαλίσουμε την ανάπτυξη καλών σχέσεων της περιοχής μέσα από την επέκταση του οικοπέδου και της ανάπλασης του περιβάλλοντα χώρου και του απέναντι χώρου αθλητικών εγκαταστάσεων. Η υποβάθμιση που υπέστη εδώ και πολλά χρόνια η περιοχή έχει αλλοιώσει το οικιστικό περιβάλλον. Οι ελάχιστες επεμβάσεις είναι σκόπιμες, σέβονται απόλυτα και προστατεύουν το περιβάλλον. Το μόνο σίγουρο εργαλείο επέμβασης στον παραθαλάσσιο χώρο της Ακτής Δηλαβέρη είναι η ανάπλαση. Θα μπορέσουμε αποκτήσουμε λειτουργικότητα ώστε να εξυπηρετήσουμε τις καθημερινές ανάγκες του κοινού. Θα υπάρξει αστική κινητικότητα μέσα από την οργάνωση των χώρων στάθμευσης, των πεζών και των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η βελτίωση της αρχιτεκτονικής του τοπίου θα είναι η κατάλληλη συνθήκη για αύξηση επιχειρηματικότητας.

Γενική περιγραφή της πρότασης.

Μέσα από μια κριτική διερεύνηση που κάναμε για την περίπτωση ενός ανολοκλήρωτου κτιρίου με μια υποτιθέμενη χρήση ως «Πνευματικό Κέντρο» ή «Η στέγη του Καλλιτέχνη» θεωρήσαμε ότι ο δημόσιος χαρακτήρας δεν θα πρέπει να χαθεί. Στην σημερινή εποχή τα ειδικά κτίρια πρέπει να κερδίζουν το ενδιαφέρον των επιχειρηματιών για χορηγία καθώς και των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων που μπορεί να αποσπάσει η εκάστοτε αυτοδιοικητική αρχή. Το κτίριο θα οργανωθεί κατάλληλα ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει ως «Κέντρο Προσωρινών Καταστημάτων» στα αγγλικά ο τίτλος που φέρει είναι «Temporary Shopping Center» και ως χώρος εστίασης στην ανωτέρα στάθμη²⁸. Βασική αρχή της χρήσης που προσδώσαμε στο κτίριο είναι μια επιχειρηματική κίνηση η οποία θα μπορέσει να ανταποκριθεί στην υλοποίηση της. Είναι εξίσου σημαντικό να μπορέσει να «στηθεί» στη πραγματικότητα και στα σημερινά δεδομένα.

Η οργάνωση του χώρου θα γίνεται από καταστήματα περιορισμένης λειτουργίας, όπου θα εναλλάσσονται όχι μόνον εάν δεν αποδίδουν οικονομικά αλλά με τη πάροδο των εποχών, φθινόπωρο, χειμώνας άνοιξη, καλοκαίρι έτσι ώστε να παρέχουμε ποικιλία στον καταναλωτή, να γίνεται ενδιαφέρουσα όλη του η εμπειρία στο εμπορικό κατάστημα. Ακόμα με να αλλάζουμε συνεχώς καταστηματαρχες δίνουμε τη δυνατότητα εξέλιξης και εμπορικής κίνησης, υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας.

Ένα σύντομο κτιριολογικό πρόγραμμα ανά στάθμη από το κατώτερο επίπεδο η δημιουργία υπογείου χώρου στάθμευσης οχημάτων με βοηθητικούς χώρους, καθώς και επέκταση κλιμάκων της δυτικής πλευράς για όδευση φυγής σε έκτακτες ανάγκες και επέκταση του κλιμακοστασίου. Η Α' στάθμη είναι διαμορφωμένη με χώροι αποθηκών, χώροι υγιεινής, καμαρίνια καλλιτεχνών, το κέντρο ελέγχου, το γραφείο διεύθυνσης και η αίθουσα συνεδριάσεων καθώς βασικά λειτουργικά δωμάτια όπως ο υποσταθμός της Δ.Ε.Η., το μηχανοστάσιο, το λεβητοστάσιο και η ζώνη τροφοδοσίας. Η Β' στάθμη είναι η είσοδος μας στο κτίριο με το μεγάλο χώρο του φουαγιέ που έχει οργανωθεί ώστε να μπορέσει να φιλοξενήσει τα τρία περίπτερα που κατασκευάσαμε και είναι το «Info Box», «Paper Box», και «Coffee Box» μαζί με ένα χώρο εστίασης. Βασικός χώρος σε αυτή τη στάθμη είναι το αμφιθέατρο όπου έχει μετατραπεί σε «Interactive Theater» ή αλλιώς «Διαδραστικό Θέατρο» και ο θάλαμος προβολών του είναι το μεσοπάτωμα της Γ' στάθμης, πάντα οι βοηθητικοί χώροι υγιεινής και το μικρό ιατρείο αλλά και χώροι τροφοδοσίας. Η Γ' στάθμη ή αλλιώς

²⁷ Οι βασικές επεμβάσεις είναι τρεις και θα αναλυθούν στο κεφάλαιο αποκατάσταση φθορών διεξοδικά η καθεμιά από αυτές.

²⁸ Στάθμη Ζ η οποία φιλοξενεί το χώρο εστίασης, αποκλειστικά για τους επισκέπτες που θα οδηγηθούν εκεί. Σε καμία περίπτωση η χρήση των εγκαταστάσεων δεν συνδέεται με τα καταστήματα. Λειτουργεί αυτόνομο αλλά πάντα σε σύνδεση με το όλο κτίριο.

μεσοπάτωμα του κτιρίου αποτελείται από μικρότερα και άρτια οργανωμένα περίπτερα περιορισμένης λειτουργίας, χώρους υγιεινής και τροφοδοσίας. Ανεβαίνοντας στην Δ' στάθμη συναντάμε τα βασικά καταστήματα μαζί με κάποια από τα περίπτερα που είδαμε και στο κατώτερο επίπεδο. Χώροι υγιεινής, αποθήκες και η τροφοδοσία παραμένουν και εδώ με μόνη διαφορά ότι εκμεταλλευτήκαμε ένα κενό χώρο αίθριου που δημιουργούσε η εισχώρηση των επιπέδων Ε' και Ζ' στο βράχο και δημιουργήσαμε χώρο πρασίνου με κατακόρυφη φύτευση. Και τέλος η Ζ' στάθμη με το ειδικά διαμορφωμένο χώρο εστιατορίου και εσωτερικά και εξωτερικά.

4.1.2 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Μέσα από την αξιολόγηση των μορφολογικών χαρακτηριστικών του κτιρίου, κρίναμε σκόπιμα την διατήρηση του, ως ένα μοντέρνο μνημείο. Πιστεύουμε ότι η πολιτιστική κληρονομιά θα κάνει την έναρξη, ένταξης τέτοιων κτιρίων για την πρωτοπορία τους από μια εποχή πολλών αντιδράσεων και αλλαγών τρόπου κατασκευής των κτιρίων. Θα υπάρξει αξιολόγηση και ιεράρχηση των δεδομένων χαρακτηριστικών κάθε μνημείου ή χώρου, αλλά και για το τι επιρροή ασκεί στο σύγχρονο περιβάλλον. Η ανάλυση της καλλιτεχνικής αξίας του Ιδρύματος Ζαχαρίου μας ώθησε να διατηρήσουμε τη δομή του χωρίς καμία αφαίρεση βασικών μορφολογικών στοιχείων. Η κατασκευή αυτή μπορεί να προσαρμοστεί σε οποιαδήποτε χρήση λόγω της σύνθεσής του, καθώς και ο περιβάλλον χώρος μέσα από τη διαμόρφωση του θα κάνει ξεχωριστή την εμπειρία του επισκέπτη.

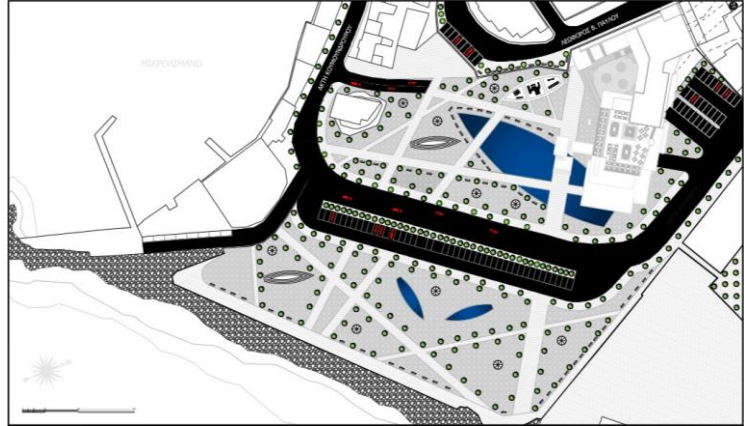
Η αναβάθμιση του χώρου δίνει μια άλλη αισθητική σε ολόκληρο το αποτέλεσμα της πρότασης ανακαίνισης του κτιρίου. Η τοποθεσία του κτιρίου κατέχει μια ιδιαίτερη φυσική ομορφιά. Το υγρό στοιχείο συνδιαλέγεται με το κτίριο και τον περιβάλλοντα χώρο.

4.1.3 ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Πρόκειται για ένα Κέντρο προσωρινών καταστημάτων, με χώρο εστίασης στην ανώτερα στάθμη στην περιοχή του Μικρολίμανου του Πειραιά. Η συγκεκριμένη λύση είναι αποτέλεσμα της προσαρμογής στην υπάρχουσα κτιριακή εγκατάσταση χωρίς καμία επέμβαση αλλαγής του μορφολογικού χαρακτήρα του κτιρίου. Αναδιαμόρφωση θα υποστεί ο περιβάλλοντας χώρος του οικοπέδου του κτιρίου με μια μικρή επέκταση του, αλλά και ο παραθαλάσσιος χώρος εμπρός του κτιρίου της οδού Ακτής Δηλαβέρη, όπου σήμερα αποτελεί χώρο άθλησης.

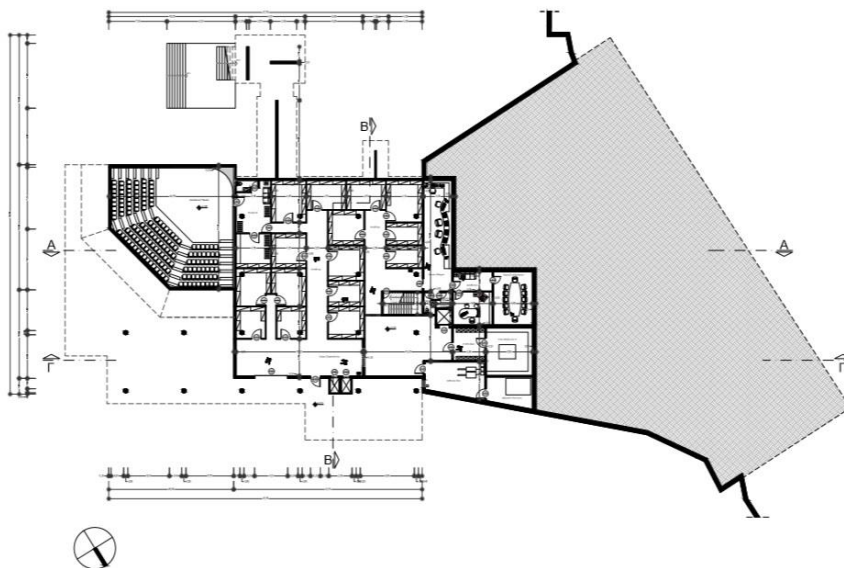
Οι συνολικές επιφάνειες που έχουν διαμορφωθεί καταλαμβάνουν από την Α' στάθμη επιφάνεια 897,79 τ.μ. η Β' στάθμη 1263.00 τ.μ. η Γ' στάθμη 501.46 τ.μ. η Δ' στάθμη 1051.46 τ.μ. η Ε' στάθμη 1300.00 τ.μ. η Ζ' στάθμη 586.94 τ.μ. και το δώμα 44.00 τ.μ.

Ο περιβάλλοντας χώρος μαζί με τον απέναντι χώρο άθλησης αναβαθμίζεται και οργανώνεται σωστά με χώρους πρασίνου, παιδότοπου, πεζοδρόμησης, ποδηλατόδρομο, ειδικά διαμορφωμένους χώρους ανάπαυσης. Έχει γίνει επίλυση των κυκλοφοριακών προβλημάτων με δημιουργία χώρων στάθμευσης οχημάτων τόσο για τους επισκέπτες όσο και για το προσωπικό του Κέντρου Προσωρινών Καταστημάτων. Μέσα από την σχεδίαση της διαμόρφωσης του περιβάλλοντα χώρου πετύχαμε την σύνδεση των δυο χώρων έξω από το κτίριο με την δημιουργία πεζόδρομων όπου επεκτείνονται ανάμεσα από τη νησίδα της Ακτής Δηλαβέρη. Καθένας από τους πεζόδρομους που οδηγούν στην είσοδο του κτιρίου από τις εξωτερικές υφιστάμενες κλίμακες συναντά μια ειδικά διαμορφωμένη λίμνη που αγκαλιάζει το κτίριο.

Εικόνα 39: Σχέδιο ανάπλασης περιβάλλοντα χώρου του κτιρίου και του απέναντι χώρου άθλησης.

Ξεκινώντας από την εγκατάσταση εντός του κτιρίου ως Κέντρο Προσωρινών Καταστημάτων, έγινε η απαραίτητη μελέτη για την προσαρμογή λειτουργιών που πρέπει να υπάρχουν. Η μόνη επέμβαση μας ήταν η διαμόρφωση υπόγειου χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων, με 78 θέσεις, με επέκταση του ανελκυστήρα και των κλιμάκων στην ανατολική πλευρά της κάτοψης. Ο χώρος αυτός φέρει επιπλέον διαμορφωμένους χώρους υγιεινής και βοηθητικούς χώρους. Ένα επίπεδο πιο πάνω στην Α' στάθμη διαμορφώνονται βασικοί χώροι λειτουργίας ενός τέτοιου κτιρίου όπως του υποσταθμού της Δ.Ε.Η. μηχανοστάσιο, λεβητοστάσιο, και ζώνη τροφοδοσίας μαζί με αποθήκες και χώρους υγιεινής για την σωστή λειτουργία των καταστημάτων. Όλα αυτά βρίσκονται στο βορειοδυτικό τμήμα της κάτοψης

Εικόνα 40: Κάτοψη πρότασης της Α' Στάθμης.

στην πρόταση. Ο υπόλοιπος χώρος έχει οργανώσει τα καμαρίνια των καλλιτεχνών όπου έχουν πρόσβαση από το αμφιθέατρο στο νοτιοανατολικό τμήμα της κάτοψης, μαζί με το γραφείο της διεύθυνσης και την αίθουσα συνεδριάσεων σε ξεχωριστό χώρο αλλά και το κέντρο ελέγχου του κτιρίου.

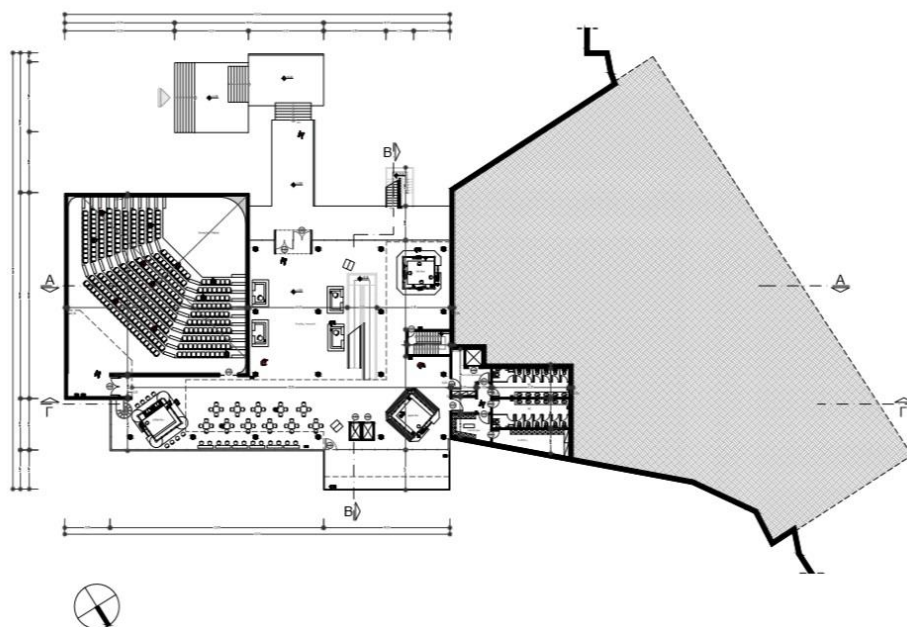
Η κεντρική είσοδος βρίσκεται στη Β' στάθμη από τις υπάρχουσες εξωτερικές κλίμακες του περιβάλλοντα χώρου, εκεί υπάρχουν και οι κλίμακες το νοτιοδυτικό μέρος της κάτοψης όπου μπορεί ο επισκέπτης να έχει πρόσβαση στα ανώτερα επίπεδα του κτιρίου, μέχρι και την Ε' στάθμη. Εισερχόμενοι στο κτίριο από την Β' στάθμη, το φουαγιέ είναι άνετος και ξεκάθαρος χώρος όσον αφορά την άμεση επαφή με τις λειτουργίες των παραπάνω επιπέδων. Υπάρχει οπτική επαφή με το μεγαλύτερο μέρος του κτιρίου εσωτερικά και από την είσοδο μας στο κτίριο, αλλά και

αν ανεβούμε επίπεδο με το να χρησιμοποιήσου με την ράμπα που φτάνει μέχρι την Δ' στάθμη στο χώρο των καταστημάτων.

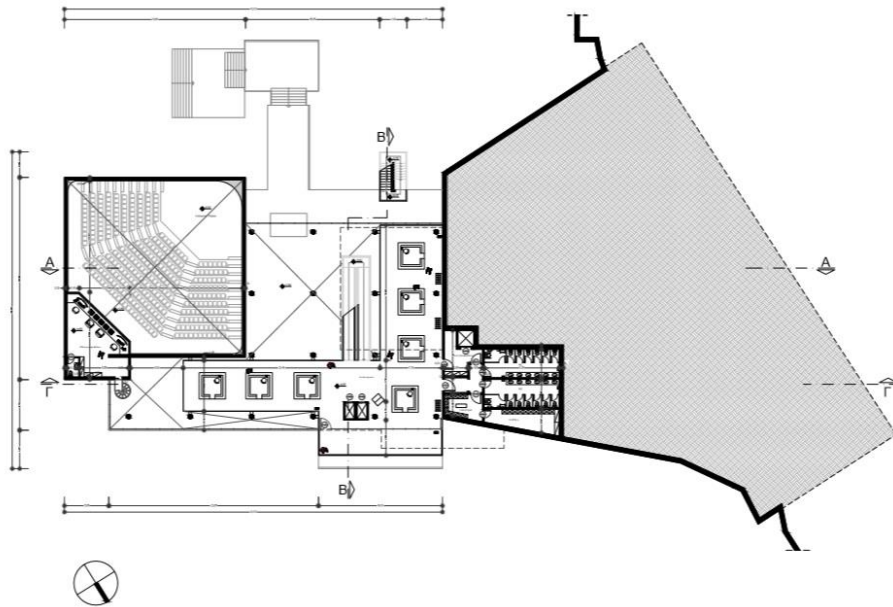
Δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην λειτουργία της Β' στάθμης του κτιρίου διότι αποτελεί σημείο έλξης του επισκέπτη, μαζί με την άνεση που πρέπει να του προσφέρει.

Ανατολικά της

κάτοψης υπάρχει το πρώτο κουτί πληροφοριών, ονομαζόμενο ως (info box) όπου θα προσφέρει τις απαραίτητες πληροφορίες στο κοινό για να γνωρίσει και να περιηγηθεί στο κτίριο με ασφάλεια και άνεση, ακόμα και να συμβουλευτεί για το περιερχόμενο των προσωρινών καταστημάτων και εκθεμάτων των περιπτέρων για εκείνη τη χρονική περίοδο. Οι κλίμακες στην δυτική μεριά της κάτοψης παρέχουν ακόμα την επικοινωνία με την Α' στάθμη αλλά η πρόσβαση τους γίνεται μόνο από τα άτομα του προσωπικού, και σε έκτακτες περιπτώσεις ως όδευση φυγής από το διαμορφωμένο χώρο του υπόγειου χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων με την επέκταση των κλιμάκων σε ένα ακόμα επίπεδο πιο κάτω. Βορειοδυτικά της κάτοψης συναντάμε το κουτί των εφημερίδων και βιβλίων, ονομαζόμενο ως (paper box), εκεί θα μπορέσει το κοινό να αγοράσει ένα βιβλίο ή κάποιο περιοδικό και να καθίσει είτε στο χώρο εστίασης της ίδιας στάθμης, αλλά και στους χώρους εξωτερικά του κτιρίου και των δωματίων των παραπάνω επιπέδων. Ο υπόλοιπος χώρος νοτιοανατολικά της κάτοψης όπου βρίσκεται και η είσοδος για το Διαδραστικό Θέατρο και χώρο προβολών στο χώρο του ήδη υπάρχοντος αμφιθεάτρου, έχει διαμορφώσει το τρίτο κατά σειρά κουτί – καφετέρια δηλαδή το (coffee box). Εκμεταλλευόμενοι την θέα του χώρου του φουαγιέ δημιουργήσαμε χώρο ανάπαυσης για τους επισκέπτες με τραπέζια και μικρά μπαρ ώστε να απολαύσουν το καφέ τους ακόμα και μετά από κάποια παράσταση. Απαραίτητοι χώροι υγιεινής στο βορειοδυτικό τμήμα της κάτοψης μαζί με το μικρό ιατρείο που θα παρέχει τις πρώτες βοήθειες σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Εκτός από την ράμπα ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να ανέβει στάθμη μέσω του διπλού ανελκυστήρα δίπλα από το κουτί εφημερίδων και βιβλίων σε σημείο όπου είναι ορατό και από την είσοδο του στο κτίριο.

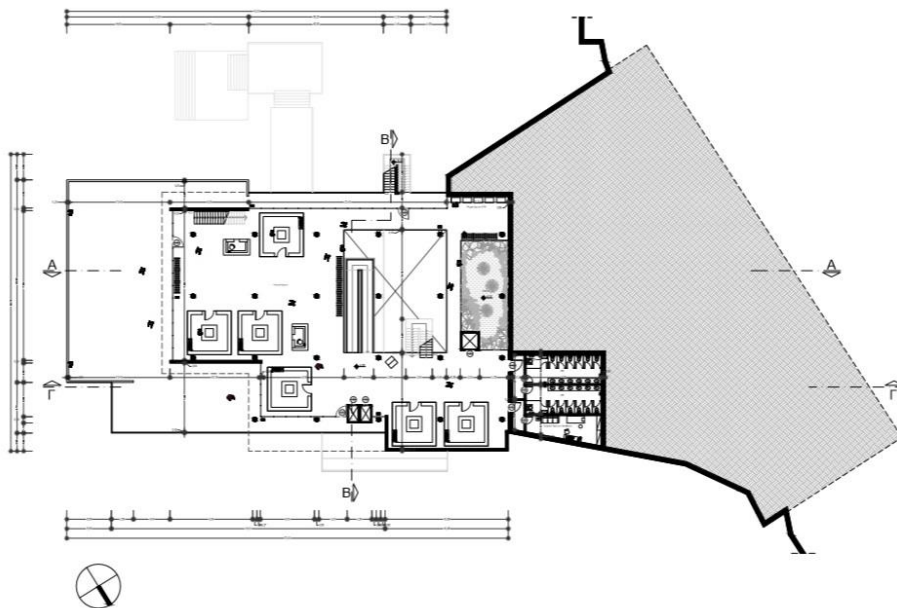

Εικόνα 41: Κάτοψη πρότασης Β' Στάθμης.

Εικόνα 42: Κάτοψη Γ Στάθμης.

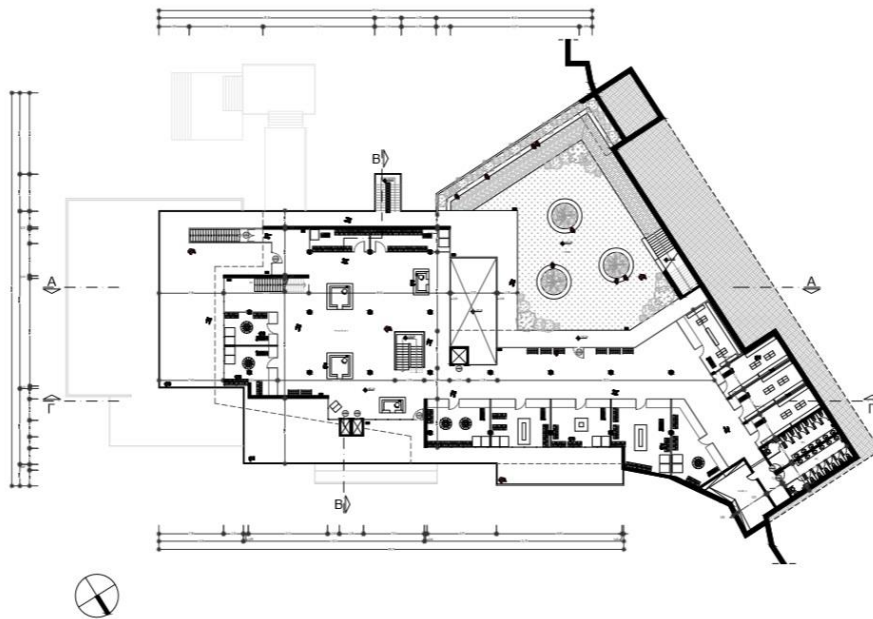
Η στάθμη Γ' αποτελεί το μεσοπάτωμα του κτιρίου άλλα και τον θάλαμο προβολών του αμφιθεάτρου σε γενικές γραμμές. Η πρόσβαση μας σε αυτήν γίνεται μέσω της ράμπας από την Β στάθμη και του διπλού ανελκυστήρα, και όχι των χαρακτηριστικών εξωτερικών κλιμάκων. Χώροι υγιεινής και τροφοδοσίας στο βορειοδυτικό τμήμα της κάτοψής, και τον υπόλοιπο χώρο καταλαμβάνουν μικρά περίπτερα προσωρινών μαγαζιών. Συνεχίζουμε την περιήγηση του κτιρίου μέσα από την ράμπα, με τους ανελκυστήρες ακόμα και με τις

Εικόνα 43: Κάτοψη Δ' Στάθμης.

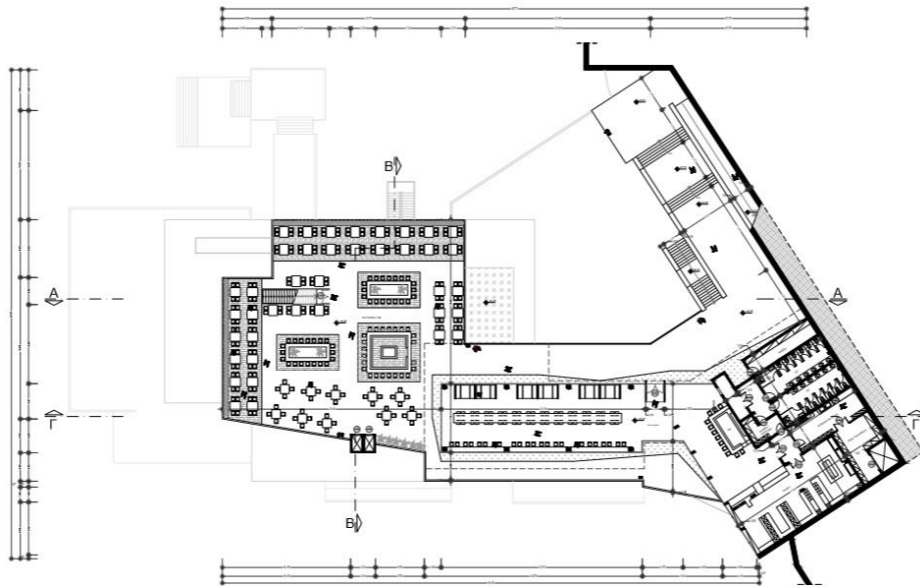
της κάτοψής δίπλα από τις εσωτερικές αιωρούμενες κλίμακες που διατηρήσαμε από την αρχική φάση του κτιρίου, όπου μπορούμε να ανέβουμε μόνο μέχρι το επίπεδο Ε'. Εκεί η διαμόρφωση χώρου με φυτά και καθίσματα για ξεκούραση ηρεμεί τον επισκέπτη και τον χαλαρώνει.

εξωτερικές κλίμακες για να περάσουμε στη Δ' στάθμη με τα μεγαλύτερα καταστήματα και μικρά περίπτερα που έχουν οργανωθεί σε όλο το χώρο. Έχει γίνει σωστή εκμετάλλευση του κενού χώρου στο δυτικό τμήμα

Εικόνα 44: Κάτοψη πρότασης Ε' Στάθμης.

Καθίσματα υπάρχουν διάσπαρτα στο χώρο χωρίς να εμποδίζουν καμία από τις λειτουργίες του, όπως επίσης χώροι υγιεινής, τροφοδοσίας και αποθήκες στην ίδια θέση του κτιρίου με τα υπόλοιπα επίπεδα. Ακόμα ένας τρόπος πρόσβασης στην Ε' στάθμη είναι οι διατηρητέες κλίμακες στο νότιο τμήμα της κάτοψης. Η στάθμη Ε' φέρει κανονικά καταστήματα με χώρους δοκιμαστηρίων αλλά και περίπτερα στο μεγαλύτερο μέρος της. Χώροι υγιεινής, τροφοδοσίας και αποθήκες, βορειοδυτικά. Οι εξωτερικές κλίμακες του κτιρίου τερματίζουν σε αυτό το επίπεδο, δίπλα από αυτό το χώρο ανατολικά διαμορφώνεται άλλος ένας περιβάλλον χώρος με κατακόρυφη φύτευση (vertical planting), με κλίμακες που οδηγούν στο χώρο εστιατορίου της Ζ' στάθμης. Υπάρχει οπτική επαφή αυτού του χώρου, με το εσωτερικό της στάθμης μέσα από τη τζαμαρία περιμετρικά, και καθίσματα για ξεκούραση. Ουσιαστικά ξεκινά σε αυτό το σημείο η σύνδεση του κτιρίου που ήταν και ο κύριος στόχος της κεντρικής ιδέας του αρχιτέκτονα, με τον περιφερειακό της Καστέλλας. Στην ανώτερη στάθμη Ζ' του χώρου του εστιατορίου εισερχόμαστε εκτός του ανελκυστήρα και από τη Ε' στάθμη με κλίμακες στο νότιο τμήμα του επιπέδου και από τις εξωτερικές κλίμακες του χώρου διαμόρφωσης κατακόρυφης φύτευσης. Μεγάλη σημασία έχει ο χώρος του εστιατορίου και ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην οργάνωση του εξαιτίας του σχήματος του επιπέδου. Το εστιατόριο εσωτερικά καλύπτεται από μια ενιαία τραπεζαρία με καθίσματα ανά 4 άτομα αλλά και με ξεχωριστούς χώρους για δείπνο εκατέρωθεν. Μαζί με το μπαρ μπορούν να καλύψουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών εσωτερικά και εξωτερικά. Η κουζίνα μαζί με τις αποθήκες και τους βοηθητικούς χώρους βρίσκονται στο βόρειο τμήμα και ανατολικά της κάτοψης υπάρχουν χώροι υγιεινής. Εξωτερικά ο χώρος έχει διαμορφωθεί σε μπαρ τύπου 360° για να εκμεταλλευτούμε την ιδιαίτερη φυσική ομορφιά της θέσης του κτιρίου. Για το δώμα του κτιρίου ανεβαίνουμε τις κλίμακες που συνεχίζουν ξεχωριστά από τη στάθμη Ζ' και εκεί βρισκόμαστε στο ανώτερο σημείο που έρχεται σε επαφή με τον περιφερειακό της Καστέλλας.

Εικόνα 45: Κάτοψη πρότασης Ζ' Στάθμης.

4.1.4 ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Η υφιστάμενη κατάσταση του κτιρίου βρίσκεται σε ένα επίπεδο που μπορεί να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις των σημερινών δεδομένων. Παρά την χρόνια έκθεσή του στις καιρικές συνθήκες και το παραθαλάσσιο περιβάλλον δεν έχουν διαγνωστεί σοβαρά προβλήματα στο βασικότερο μέρος του κτιρίου, ο σκελετός του έχει περάσει και από ένα στατικό έλεγχο πριν τρία χρόνια για το λόγο ότι ένα Γαλλικό εκπαιδευτήριο ήθελε να αναλάβει την ανακαίνισή του με βάση την αναφορά του κυρίου Μπαϊρακτάρη σε συνέντευξη για το Παρ'ολίγο Πνευματικό Κέντρο Ζαχαρίου. Οι επεμβάσεις στο κτίριο μας γίνονται γιατί είναι αναγκαίο να προσαρμοστεί στους νέους κανονισμούς που διέπουν την ανοικοδόμηση στην εποχή μας, η ασφάλεια βασικός γνώμονας μας. Και ακόμα από την ανάγκη της νέας χρήσης που προκύπτει μέσα από την μελέτη ανακαίνισης, με αναβάθμιση των χώρων σύμφωνα με τη λειτουργία και την αισθητική.

Αναλύοντας την κατασκευή από το κατώτερο επίπεδο, για τα θεμέλια του συγκεκριμένου κτιρίου δεν μας παρέχονται σαφείς πληροφορίες. Μέσα από τη διερεύνηση της υφιστάμενης κατάστασης και από την στάση που κρατάμε ως μελετητές του κτιρίου, συνδυάσαμε υλικά που αντιδρούν μεταξύ τους με μια λογική συχνότητα και προσδοκούν ένα ευχάριστο αποτέλεσμα. Από το ήδη υπάρχον υλικό του εμφανές σκυροδέματος σε όλη την κατασκευή, υπάρχουν μόνο και μόνο από αυτό πολλές επιλογές στην διαμόρφωση της αισθητικής του. Απόλυτα λογική η επιρροή των υλικών από την ίδια την κατασκευή.

Θα εφαρμοστεί, πέτρινη επικάλυψη²⁹ των βασικών δομικών στοιχείων του κτιρίου, καθώς ο πυρήνας του αποτελείται ουσιαστικά από σκυρόδεμα, για να κάνει αισθητή την σύνδεση της

²⁹ Πέτρινες πλάκες συνδέονται και φέρουν ως αποτέλεσμα ένα είδος πέτρινης επικάλυψης. Το σύστημα σύνθεσης τους μας δίνει μια ομοιογένεια στην επιφάνεια που θα καλύψει το εμφανές σκυρόδεμα της κατασκευής. Η τοποθέτηση των πλακών εναλλάσσεται σε τρία διαφορετικά ύψη: 31, 47, και 63 χιλιοστά.

με το βράχο από όπου αναδύεται το κτίριο. Το κατακόρυφα εξελισσόμενο δομικό στοιχείο των ανελκυστήρων, θα καλυφτεί με την ανοιχτόχρωμη επιφάνεια πετρωμάτων σε κάθετη πάντα διάταξη ενώ τα τοιχεία του υπόλοιπου μέρους του κτιρίου θα έχουν κάλυψη της ίδιας πέτρινης επιφάνειας με σκούρα απόχρωση. Τα στοιχεία όπου θα φέρουν λευκό επίχρισμα θα είναι τα στηθαία, μετά από καθαρισμό όλων των επιφανειών και επιδιόρθωση όλων των ρωγμών ειδικά μετά από οξειδωση των εγκιβωτισμένων μεταλλικών κιγκλιδωμάτων. Η οξειδωση της βάσης των κιγκλιδωμάτων, η διόγκωση τους στην κουπαστή αλλά η ενανθράκωση σκυροδέματος σε πολλά από τα σημεία, είναι φυσικό αποτέλεσμα της ανυπαρξίας προστατευτικής βαφής όπως και η κατασκευή τους με ειδικά πακτωτικά κονιάματα που δεν εφαρμόστηκαν. Η υγρασία εισχώρησε με ευκολία μετά των ρωγμών και από την θραύση της επιφάνειας του σκυροδέματος. Εμείς προτείνουμε την δημιουργία οπών στα σημεία πάκτωσης των κιγκλιδωμάτων και στη συνέχεια την πλήρωσή τους με ένα επισκευαστικό θιξοτροπικό κονίαμα³⁰ έτοιμο στην αγορά. Η μόνη περίπτωση διατήρησης του εξωτερικού κελύφους από εμφανές σκυρόδεμα, είναι ο κυβικός όγκος του διαδραστικού θεάτρου (interactive theater). Θα εφαρμοστούν εργασίες προστασίας και επιμελής καθαρισμός της επιφάνειας του κελύφους με ιδιαίτερη προσοχή καθώς υπάρχει μια εναλλαγή οριζοντίων και κάθετων σκοτιών. Βάση τεχνικών προδιαγραφών θα γίνει χρήση ενός υλικού αναστολέα διάβρωσης σε συγκεκριμένα στοιχεία οπλισμένου σκυροδέματος που είναι εμφανή, με αποτελέσματα του φαινομένου της ενανθράκωσης. Και εκεί ο καθαρισμός θα είναι επιμελής μετά από την τοπική καθαίρεση, θα καλυφτεί το σημείο με κονία προστασίας του οπλισμού. Το εξωτερικό περίβλημα του κτιρίου θα φέρει υαλοπετάσματα³¹ τα οποία αποτελούν ελαφριές κατασκευές που δεν φέρουν άλλα φορτία εκτός του ίδιου βάρους τους, η λύση αυτή ικανοποιεί τόσο τις γενικές απαιτήσεις της κατασκευής σε (σκίαση, ηχομόνωσης ανεμοστεγανότητα, υδατοστεγανότητα, αερισμού), διασφάλιση της οπτικής επαφής ή όχι με το εξωτερικό περιβάλλον, όσο και το αισθητικό αποτέλεσμα πάνω στο κτίριο. Σε αυτή τη περίπτωση θα χρησιμοποιήσουμε υαλοπετάσματα, ανοιγόμενα με πλάκα στήριξης όπου θα δημιουργηθούν υποδοχές (πάκτωση στηριγμάτων) στην εξωτερική πλευρά του φ.ο. για να συγκρατηθούν, δια μέσω μιας διατομής αλουμινίου (πλάκας). Αυτή η διατομή θα καλυφτεί για λόγους αισθητικής με ένα καπάκι από αλουμίνιο.

Συνολικά με τη στρώση κονιάματος που είναι στα 3 χιλιοστά ανάμεσα από κάθε πλάκα, η συνολική ταινία πλακών φτάνει τα 15 εκατοστά. Τέτοια τεχνοτροπία έχει εφαρμοστεί από τον γνωστό αρχιτέκτονα Peter Zumthor στο έργο Thermal Vals στην Ελβετία και βραβεύτηκε το 1999.

³⁰ Το υλικό αυτό είναι έτοιμο στην αγορά, μια εταιρία όπου τον κατασκευάζει είναι η Isomat με την ονομασία Megacret. Σύμφωνα με τη τεχνική του περιγραφή αποτελεί ένα είδος τσιμεντοκονίας με υψηλή αντοχή, ειδικά για επισκευές με υψηλές απαιτήσεις πάνω στο σκυρόδεμα. Η απόχρωσή του είναι χρώματος γκρι. Τεχνικά φυλλάδια κατέχει η επονομαζόμενη εταιρία υλικών.

³¹ Η εφαρμογή υαλοπετασμάτων εξελίσσεται συνεχώς και έχει πολλά πλεονεκτήματα. Μερικά από αυτά είναι ότι δεν επιβαρύνουν την κατασκευή λόγω βάρους, δεν προσθέτουμε επιπλέον υποστυλώματα για την στήριξη τους. Μπορούμε να πετύχουμε υψηλές θερμομονωτικές αποδόσεις και εύκολο αερισμό σε όλο το κτίριο.

Τα δώματα φέρουν προβλήματα λόγω υγρασίας τα οποία είναι αναστρέψιμα, υπάρχει αποφλοιώση, διάλυση και αποσάρθρωση των δομικών υλικών και ανάπτυξη μυκήτων, λειχήνων. Στα στηθαία των υπό μελέτη περιοχών θα γίνουν οι εργασίες καθαίρεσης σαθρών τμημάτων και καθαρισμός της περιοχής τους, συμπλήρωση κενών (σφράγιση ρωγμών), με ένα υλικό ρητινούχο κονίαμα με βάση τσιμέντου. Θα σοβατιστούν και θα ασταρωθούν για να ακολουθήσει η στεγνωτική στρώση. Τα πλεονεκτήματα της χρήσης του λευκού επιχρίσματος είναι πολλά και αποτελεί κατάλληλο υλικό για εξωτερικές επιφάνειες με θερμικές συστολές και διαστολές. Εσωτερικά του κτιρίου το υπόστρωμα θα πρέπει να είναι απαλλαγμένο από σκόνες, υγρασία, σαθρά υλικά και απορρίμματα ώστε να δεχτεί η επιφάνεια του την κάλυψη με πατητή τσιμεντοκονία³². Σε όλο το κτίριο θα εφαρμοστεί πατητή τσιμεντοκονία χρώματος γκρι, εκτός από την Α στάθμη που θα φέρει εποξειδικό δάπεδο³³ λευκού χρώματος και στην ανώτερα στάθμη Ζ του χώρου εστιατορίου θα υπάρχουν τα ξύλινα πλαίσια των μπαρ με χρώμα σκούρο καφέ και όλο το υπόλοιπο δάπεδο θα φέρει λευκή πατητή τσιμεντοκονία.

Εικόνα 46: Πάνω αριστερά υπόδειγμα πατητής τσιμεντοκονίας, λευκού χρώματος και δεξιά γκρι. Κάτω αριστερά υπόδειγμα σύνδεσης υαλοπετασμάτων και δεξιά η πέτρινη σύνθεση της επικάλυψης της επιφάνειας του κτιρίου.

³² Πατητή τσιμεντοκονία είναι ένα υλικό που εφαρμόζεται σε πολλά μέρη των κατασκευών. Ένα υλικό με άριστη αντοχή και αδιαβροχοποίηση και διάθεση πολλών αποχρώσεων. Τα συστατικά του είναι ο υδράσβεστος, η χαλαζιακή άμμος, η θηραϊκή γη και το κεραμάλευρο. Η σύνθεση των υλικών είναι απόλυτα φυσική, και οικολογική καθώς παράγεται από ελληνικά προϊόντα. Τεχνικές προδιαγραφές φέρουν πολλές εταιρίες στη χώρα μας και υπάρχει ποικιλία την επιλογή των κατασκευαστών.

³³ Το εποξειδικό δάπεδο είναι η κατάλληλη επιλογή για ένα χώρο σαν την Α' στάθμη που αποτελείται από λειτουργίες περιορισμένης χρήσης. Οι ιδιότητες του είναι πολλές και παρέχουν υψηλή αντοχή και σκληρότητα στην τριβή. Είναι ανθεκτικό σε στην θλίψη και δεν χαράζεται εύκολα ενώ δεν απορροφά κανένα υγρό στοιχείο και καθαρίζεται εύκολα. Μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιοδήποτε δάπεδο και σε οποιοδήποτε χρώμα.

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με την παρούσα πτυχιακή μελέτη προσπαθήσαμε αναδείξουμε ένα κτίριο, που βρίσκεται σε μια μόνιμη κατάσταση στασιμότητας, και κάναμε επεμβάσεις σε αυτό μέσα από την κριτική ικανότητα που έχουμε αναπτύξει πάνω σε προβλήματα αρχιτεκτονικών θεμάτων. Πιστεύουμε σαν ομάδα ότι παρουσιάσαμε ένα κομμάτι διατήρησης μοντέρνων μνημείων που δεν έχει διαδοθεί ακόμα στις μέρες μας, διότι υπάρχουν λίγα δείγματα παρόμοιων κτιρίων, μέσα από απόψεις που έρχονται σε αντίστιξη και δεν δίνουν την ευκαιρία σε κτίρια εκτός των νεοκλασικών, η παλαιών πέτρινων λαϊκών κατοικιών να προβάλλουν την αξία και το σκοπό τους. Από την αρχή της κατασκευής τους η νέα γενεά μνημείων μπορεί να εντάσσεται ευκολότερα μέσα από μελέτες ανακαίνισης, στο περιβάλλον και γενικά στην κοινωνία.

6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

6.1 ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Η άποψη της Καστέλλας.	5
Εικόνα 2: Μαρίνα Ζέας και Πασαλιμάνι.	6
Εικόνα 3: Το Μικρολίμανο	7
Εικόνα 4: Το ρολόι του Πειραιά, ένα από τα ορόσημα της πόλης.....	8
Εικόνα 5: Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου στον Πειραιά, ένα σχέδιο του αρχιτέκτονα και καθηγητή Ε.Μ.Π. Ιων. Λαζαρίμου (1879-1883).....	8
Εικόνα 6: Η άποψη της πόλης του Πειραιά.	9
Εικόνα 7: Η πρόσοψη του Δημοτικού Θεάτρου του Πειραιά.....	10
Εικόνα 8: Δημοτικό Θέατρο Πειραιώς. Ένα σχέδιο, πρότασης της κάτοψης από μελέτης αποκατάστασης του. Αρχιτεκτονικό γραφείο Σκολίδη -Κουρουσόπουλου και συνεργατών..	10
Εικόνα 9: Το μνημειακό μέγεθος της κατασκευής του Δημοτικού Θεάτρου Πειραιώς.	11
Εικόνα 10: Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος, η άποψη της εισόδου του κτιρίου με τον περιβάλλοντα χώρο.	11
Εικόνα 11: Φωτογραφία από την σημερινή κατάσταση την περιοχή του Ο.Λ.Π.....	12
Εικόνα 12: Τοπογραφικό σχέδιο του Ο.Λ.Π.....	13
Εικόνα 13: Η βίλλα Αλ. Ζαχαρίου στην Ακτή Δηλαβέρη.	13
Εικόνα 14: Η Βενετιά πριν και μετά το Φουτουρισμό του Andre Warnod.	14

Εικόνα 15: Ένα από τα χαρακτηριστικά έργα της εποχής, Οι καρποί του Frans Maserel το 1920.....	15
Εικόνα 16: Η πόλη σε όνειρο, ένα έργο του Vicror Brauner το 1937.	16
Εικόνα 17: Ο Λεκορμπιζιέ μαζί με την μακέτα του περίφημου έργου του, Βίλα Σαβούα που βρίσκεται στην οδό ντε Βιλιέ, Πουασί στην Γαλλία.....	16
Εικόνα 18: Άποψη της εισόδου του κτιρίου Ζαχαρίου, με τις εξωτερικές κλίμακες στο περιβάλλοντα χώρο, αλλά και αυτές που εξελίσσονται κατακόρυφα του κτιρίου.	18
Εικόνα 19: Στάθμη Β', ανατολικά της κάτοψης με την ραμπόσκαλα.	19
Εικόνα 20: Κλίμακες στάθμης Δ'.....	19
Εικόνα 21: Στάθμη Β' ο υφιστάμενος χώρος του φουαγιέ με την είσοδο του αμφιθεάτρου. Πλάκες τσέλνερ στην οροφή που σχηματίζεται από το μεσοπάτωμα (Στάθμη Γ').	20
Εικόνα 22: Στάθμη Δ' νότια όψη με κλίμακες που οδηγούν στην στάθμη Ε'.	22
Εικόνα 23: Οι κλίμακες στην Ζ' στάθμη με πλήρη κάλυψη άναρχης βλάστησης.	23
Εικόνα 24: Στάθμη Δ - Η σχεδίαση κενών στις κλίμακες για ανάγκες φωτισμού και αερισμού.	24
Εικόνα 25: Στάθμη Δ - Η εναλλαγή κιγκλιδωμάτων και στηθαίων.....	25
Εικόνα 26: Στάθμη Δ - Δείγμα χαρακτηριστικών διαχωριστικών τοίχων από οπτόπλινθους.	26
Εικόνα 27: Στάθμη Β - Οπές και αναμονές καλωδίων.	26
Εικόνα 28: Στάθμη Δ - Τα στηρίγματα σωληνώσεων και καλωδίων.	26
Εικόνα 29: Ρηγματώση και αποκόλληση σκυροδέματος με αποκάλυψη οπλισμού και ενανθράκωση του, σε ένα από τα συνηθέστερα σημεία στο κτίριο, στα υποστυλώματα.....	27
Εικόνα 30: Ρηγματώσεις στη πλάκα αλλά και στο στηθαίο με τα εγκιβωτισμένα κιγκλιδώματα.....	28
Εικόνα 31: Αποκόλληση σκυροδέματος με εμφάνιση σιδηροπλισμού και δημιουργία σταλαγματιών.....	28
Εικόνα 32: Σε πολλά σημεία των υποστυλωμάτων, αποκόλληση σκυροδέματος και διάβρωση οπλισμού.....	28
Εικόνα 33: Η επίδραση της υγρασίας στην πλάκα και η οξείδωση των κιγκλιδωμάτων και μεταλλικών πλαισίων που θα υποβάσταζαν τα υαλοστάσια.....	29
Εικόνα 34: Σημεία με εμφανή οξείδωση κιγκλιδωμάτων.....	29
Εικόνα 35: Κιγκλιδώματα, διόγκωση του σιδήρου της κουπαστής.....	29
Εικόνα 36: Ρηγματώσεις εγκιβωτισμένων μεταλλικών κιγκλιδωμάτων.....	30
Εικόνα 37: Άναρχη βλάστηση από την ανατολική πλευρά του κτιρίου, στο μέρος των κλιμάκων προς τον περιφερειακό της Καστέλλας.....	30

Εικόνα 38: Όψη από την Β' στάθμη, κλίμακες στο ανατολικό μέρος της κάτοψης από την Α' στάθμη, άβατο σημείο με απορρίμματα.....	30
Εικόνα 39: Σχέδιο ανάπλασης περιβάλλοντα χώρου του κτιρίου και του απέναντι χώρου άθλησης.....	34
Εικόνα 40: Κάτοψη πρότασης της Α' Στάθμης.....	34
Εικόνα 41: Κάτοψη πρότασης Β' Στάθμης.....	35
Εικόνα 42: Κάτοψη Γ Στάθμης.....	36
Εικόνα 43: Κάτοψη Δ' Στάθμης.....	36
Εικόνα 44: Κάτοψη πρότασης Ε' Στάθμης.....	37
Εικόνα 45: Κάτοψη πρότασης Ζ' Στάθμης.....	38
Εικόνα 46: Πάνω αριστερά υπόδειγμα πατητής τσιμεντοκονίας, λευκού χρώματος και δεξιά γκρι. Κάτω αριστερά υπόδειγμα σύνδεσης υαλοπετασμάτων και δεξιά η πέτρινη σύνθεση της επικάλυψης της επιφάνειας του κτιρίου.....	40

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Συγγράμματα

- Μαλικούτη Σταματίνα, Πειραιάς «Πειραιάς 1834 – 1912», Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα 2004
- Μαλικούτη Σταματίνα, Σταινχάουερ Γεώργιος, Τσοκόπουλος Βάσιος, «Πειραιάς, Κέντρο ναυτιλίας και πολιτισμού», Έφεσος, Αθήνα 2000
- Μαρίνα Λαμπράκη Πλάκα, «Μπαουχάους 1919 - 1933» Taschen/ Γνώση, Αθήνα 2006
- Δημήτρης Φιλιππίδης, «Νεοελληνική Αρχιτεκτονική», Μέλισσα, Αθήνα 1984
- Παναγιώτης Πάγκαλος, «Η σημασία του χρόνου στη σύγχρονη αρχιτεκτονική», εκδόσεις: GUTENBERG, 2011.
- do.co.mo.mo. «Μοντερνισμός και αρχιτεκτονική εκπαίδευση», εκδόσεις: Futura, 2007.
- do.co.mo.mo. «Πού είναι το μοντέρνο», εκδόσεις: Futura 2006
- Magdalena Droste, «Μπάουχαους 1919-1933», εκδόσεις: Taschen 2006
- Συλογικό έργο, «Αρχιτεκτονική Θεωρία: Από την Αναγέννηση μέχρι σήμερα», εκδόσεις: Taschen 2005
- Ζαν-Λουί Κοέν, «Λε Κορμπυζιέ», εκδόσεις: Taschen, 2004.
- Le Corbusier, «Κείμενα για την Ελλάδα», εκδόσεις: Άγρα 2009.

Ιστότοποι - Άρθρα

- Νίκος Βατόπουλος, «Ο Πειραιάς και η αρχιτεκτονική του», Ηλεκτρονική έκδοση, Πολιτισμός, Η Καθημερινή (Σεπτέμβριος 2004), http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_civ_3_18/09/2004_116564
- Δημήτρης Σέρβος, «Ποιος επωφελήθηκε από τη διαθήκη του Αλ. Ζαχαρίου;», Ηλεκτρονικό άρθρο, Πειραιάς, Ριζοσπάστης (Δεκέμβριος 1997), <http://www1.rizospastis.gr/storyPlain.do?id=3707962&action=print>
- <http://www.pireasnet.gr/>
- <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B1%CE%B9%CE%AC%CF%82>
- http://mlp-blo-g-spot.blogspot.gr/2012/02/blog-post_24.html
- Γιακουμάτος Ανδρέας, «Η μοντέρνα αρχιτεκτονική είναι διατηρητέα», Το Βήμα, 2003. (<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=152689>).
- Χατζηστεργίου Γεώργιος, «Ποιά είναι η νεα γενιά των διατηρητέων», Το Βήμα 1999. (<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=112210>).
- Dimitrios Karaiskakis, «Therme Vals and the Concealment of Complexity», Research Contexts in Architecture. (<http://www.kingston.ac.uk/postgraduate/courses/documents/architecture-thinking-building-dimitrios-karaiskakis2.pdf>).
- Ιστοσελίδα των Thermal Vals στην Ελβετία, κατηγορία υλικών – material and presence. (http://www.therme-vals.ch/en/therme/architecture/peter_zumthor/).